

Reproduction and Redefinition of the Gender Order in the Socialization Process of Adolescents Aged 12 to 15 in the Saadi Neighborhood of Shiraz: A Grounded Theory Study

Ehsan Hamidizadeh^{1,*}, Farkhondeh Shahvandi¹, Mohammad Taghi Abbasi Shavazi¹

1. Department of Sociology and Social Planning, Faculty of Economics, Management, and Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran

* Corresponding author: Ehsan Hamidizadeh. Email: ehamidi@shirazu.ac.ir

Original Article

Abstract

Background and Aim: Early adolescence is a pivotal period during which a society's gender order is transmitted to the new generation and, at the same time, reconsidered. This study aimed to explore how the gender order is reproduced and redefined in the socialization process of adolescents aged 12 to 15 in the Saadi neighborhood of Shiraz and to develop a grounded model of this process.

Data and Methods: This study adopted a qualitative approach using the systematic grounded theory method. Data were gathered through 30 semi-structured interviews with adolescents aged 12 to 15 in the Saadi neighborhood and analyzed through open, axial, and selective coding based on the Strauss and Corbin approach.

Findings: The core category of the study was "gender identity negotiation within the context of neighborhood social control." The gendered division of labor within the family, honor-based values, and peer pressure (causal conditions) served as driving forces for the continuity of the gender order, which were further intensified by poverty and the gendered spatial structure of the neighborhood (contextual conditions). Digital media and local institutions functioned as intervening conditions. Adolescents navigated this situation through apparent compliance, identity dualism, everyday resistance, and role redefinition.

Conclusion: Gender socialization in this context represents a simultaneous arena of social continuity and change: the local gender order is reproduced through the family, honor values, and neighborhood space, while generational gaps and adolescents' critical consciousness pave the way for its gradual change.

Keywords: Gender socialization; Reproduction of gender order; Gender identity negotiation; Adolescents; Underprivileged urban neighborhood; Grounded Theory.

Key Message: The gender order is transmitted to adolescents in underprivileged neighborhoods through the family, honor values, and neighborhood surveillance; however, adolescents negotiate it in their daily lives. These micro-level negotiations mark the intersection of continuity and change in the gender order—a point that should serve as the primary focus of social policymaking.

Received: 11 May 2025

Accepted: 28 May 2026

Citation: Hamidizadeh, E., Shahvandi, F., & Abbasi-Shavazi, M. T. (2026). Reproduction and redefinition of the gender order in the socialization process of adolescents aged 12 to 15 in the Saadi neighborhood of Shiraz: A grounded theory study. *Journal of Social Continuity and Change*, 5(3), 539-571. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23113.1258>

Extended Abstract

Introduction

Gender socialization is a situated process through which adolescents learn, negotiate, and at times challenge the meanings of femininity and masculinity. Early adolescence constitutes a critical period in this process: gender attitudes formed at this age tend to persist into adulthood, influenced simultaneously by family, peers, school, and media ([Kågesten et al., 2016](#)). Empirical evidence from Iran indicates that patriarchal control continues to shape women's lives well into adulthood, even post-divorce ([Jalili et al., 2022](#)), and that patriarchal values are among the primary drivers of domestic violence against women ([Koochani Esfahani et al., 2022](#)). If these behavioral patterns exhibit such persistence in adulthood, their roots must be traced back to early adolescence. In underprivileged urban neighborhoods, gender socialization is further intertwined with economic insecurity, spatial control, family honor, and dense neighborhood networks. Yet, socialization in such settings is not merely a mechanism of continuity; adolescents are also exposed to digital media, formal education, and alternative lifestyles that can destabilize local gender norms. Previous Iranian studies have predominantly focused on sexual education and parental awareness, with few examining—from the adolescents' own perspectives—how the gender order is both reproduced and redefined in marginalized neighborhoods. This study aims to explore how gender socialization occurs among adolescents aged 12 to 15 in the Saadi neighborhood of Shiraz, and how this process leads to the reproduction or redefinition of the gender order. The study draws on three theoretical frameworks as sources of theoretical sensitivity: the social construction and performativity of gender ([West & Zimmerman, 1987](#); [Butler, 2006](#)), informal neighborhood-level social control ([Sampson et al., 1997](#)), and the nexus between urban poverty and gender roles, including hegemonic masculinity ([Connell & Messerschmidt, 2005](#)).

Methods and Data

This study employed a qualitative design based on the systematic grounded theory approach of Strauss and Corbin. Participants comprised 30 adolescents aged 12 to 15 (14 girls and 16 boys) who had resided for at least seven years in the Saadi neighborhood, an underprivileged area of Shiraz. Sampling initially began purposively, facilitated by one researcher's several years of volunteer teaching experience in the neighborhood, and proceeded through theoretical sampling until theoretical saturation was attained after the thirtieth interview. Data were collected through semi-structured interviews, which were transcribed verbatim and analyzed concurrently with data collection. Analysis followed the three stages of open, axial, and selective coding, employing constant comparative analysis to generate categories and in-

tegrate them into a paradigmatic model of causal, contextual, and intervening conditions, action/interaction strategies, and consequences. The trustworthiness of the findings was enhanced through member checking with four participants; peer review of the axial coding paradigm by two faculty members, four specialists, and two local community social workers; and the involvement of research assistants in data interpretation. Written informed consent was obtained from the adolescents and their parents or legal guardians. Participants were assured of confidentiality and their right to withdraw at any stage. All reported names are pseudonyms.

Findings

Data analysis yielded a paradigmatic model centered on the core category of "*gender identity negotiation within the context of neighborhood social control*." This category describes a process in which adolescents forge their gender identities neither in a vacuum nor purely out of personal preference, but within a field of tension shaped by family, neighborhood, peers, school, work, and digital media. Three causal conditions drive this process: First, the gendered division of labor in the family links girls to domestic work, caregiving, and restricted mobility, while connecting boys to breadwinning, public presence, and autonomy—a division continually reproduced through everyday rituals such as setting the table or working outside the home. Second, values centered on honor (*abroo*) and zeal/protectiveness (*gheyrat*) transform girls' bodies, attire, and relationships into matters of family reputation, while positioning boys as guardians entitled to supervise their sisters. Third, peers and school reinforce gender boundaries through ridicule, gossip, labeling, and comparison, although peer dialogues occasionally foster critical perspectives. Two contextual conditions intensify these forces: Economic poverty forces some boys prematurely into the labor market, binding masculinity to earning money and limiting girls' choices; yet economic necessity can also legitimize mothers' paid work, gradually altering neighbors' perceptions of women's capabilities. Furthermore, the gendered spatial structure of the neighborhood renders the alley a space for learning and socializing for boys, but a zone of surveillance, harassment, and reporting for girls. Digital media and local institutions (such as schools and parenting classes) act as intervening conditions: they introduce alternative images of the body, relationships, and independence, encouraging some parents to adopt new parenting styles, though they may also serve as tools for subtler forms of control. In response, adolescents deploy four strategies: *apparent compliance* (particularly among girls) to avoid conflict and preserve family honor; *identity dualism*, concealing aspects of their lives from adults; *everyday resistance*, such as boys critiquing judgments of girls' appearance or mocking the taboo against boys crying; and *redefinition of gen-*

der roles, including boys' participation in cooking and girls' aspirations for higher education and employment. The consequences are twofold: the local gender order is reproduced, yet generational/identity gaps and critical consciousness simultaneously emerge, paving the way for gradual change.

Conclusion and Discussion

The findings demonstrate that gender socialization in the Saadi neighborhood is neither a simple transfer of norms from adults to adolescents nor a fully individual choice; rather, it represents a continuous negotiation between structure and agency. In line with the "doing gender" perspective ([West & Zimmerman, 1987](#)), adolescents perform gender under the accountable gaze of family, neighbors, and peers; however, in a dense, underprivileged neighborhood, the cost of "improper" performance is vastly higher, as individual behavior rapidly implicates collective family honor. Apparent compliance can be understood as a form of "bargaining with patriarchy" ([Kandiyoti, 1988](#)), and everyday resistance functions as a low-profile "weapon of the weak" ([Scott, 1985](#)). The findings also extend the concept of informal neighborhood social control ([Sampson et al., 1997](#)) by demonstrating that such control is gendered and asymmetrically targets girls. Consistent with [Enneli and Enneli \(2017\)](#), poverty simultaneously reinforces and erodes traditional gender roles; and echoing [Basu et al. \(2017\)](#), parents maintain starkly gendered expectations for daughters and sons. From the standpoint of social continuity and change, the main contribution of this study is to show that continuity and change in the gender order are not separate processes, but are inextricably intertwined within daily negotiations: the very mechanisms that sustain the local gender order inadvertently produce concealment, critical consciousness, and incremental shifts in roles. Change in such contexts is therefore more likely to emerge from the gradual accumulation of exceptions than from sudden ruptures. Consequently, policies and interventions targeting adolescents in marginalized urban neighborhoods should be contextualized and multi-level, addressing family economic strain, ensuring safe and equal access to public space, promoting intergenerational dialogue within schools and community centers, and enhancing media literacy for both adolescents and parents.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

This study was conducted in accordance with the ethical principles of qualitative research. Participants were informed of the aims of the study, how data would be used, and their right to withdraw at any stage. Given the participants' age, written informed consent was obtained

from both the adolescents and their parents or legal guardians. Confidentiality was strictly maintained, pseudonyms were used for all participants, interviews were conducted in a safe and comfortable setting, and the findings are reported accurately and transparently.

Acknowledgments

The authors express their sincere gratitude to the adolescents and families who participated in this study, the local facilitators who supported the fieldwork, and the faculty members, specialists, and social workers who reviewed the coding paradigm.

Funding

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Authors' Contributions

Farkhondeh Shahvandi was responsible for fieldwork, participant recruitment, conducting and transcribing interviews, initial coding, data analysis, and drafting the manuscript. Ehsan Hamidizadeh conceptualized and designed the study, supervised the research process, provided methodological guidance on grounded theory, interpreted the findings, critically revised the manuscript, and served as the corresponding author. Mohammad Taghi Abbasi-Shavazi advised on the theoretical framework and research methodology, reviewed the coding paradigm and paradigm model, and critically revised the manuscript. All authors read and approved the final version of the manuscript.

Conflicts of Interest

The authors declare no conflict of interest regarding the research, authorship, and/or publication of this article.

Author's ORCID

Ehsan Hamidizadeh: <https://orcid.org/0000-0001-7143-0188>

Farkhondeh Shahvandi: <https://orcid.org/0009-0000-6600-5363>

Mohammad Taghi Abbasi Shavazi: <https://orcid.org/0000-0001-9806-5934>

بازتولید و بازتعریف نظم جنسیتی در فرایند جامعه‌پذیری نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ ساله محله سعدی شیراز: یک نظریه زمینه‌ای

احسان حمیدی‌زاده^{۱*}، فرخنده شهوندی^۱، محمدتقی عباسی‌شوازی^۱

^۱ - بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

* نویسنده مسئول: احسان حمیدی‌زاده. رایانامه: ehamidi@shirazu.ac.ir

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: نوجوانی اولیه دوره‌ای است که نظم جنسیتی جامعه در آن به نسل تازه منتقل و هم‌زمان بازاندیشی می‌شود. این پژوهش با هدف واکاوی چگونگی بازتولید و بازتعریف نظم جنسیتی در فرایند جامعه‌پذیری نوجوانان محله سعدی شیراز و ارائه مدلی زمینه‌ای از این فرایند انجام شد.

روش و داده‌ها: پژوهش با رویکرد کیفی و روش نظریه زمینه‌ای نظام‌مند انجام شد. داده‌ها از طریق ۳۰ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ ساله محله سعدی گردآوری و با کدگذاری باز، محوری و انتخابی و بر مبنای رویکرد استراس و کوربین تحلیل شد.

یافته‌ها: مقوله هسته پژوهش «مذاکره هویت جنسیتی در بستر کنترل اجتماعی محله‌ای» است. تقسیم کار جنسیتی در خانواده، ارزش‌های آبرو و فشار همسالان (شرایط علی) نیروهای تداوم نظم جنسیتی‌اند و فقر و ساختار فضایی جنسیت‌مند محله (شرایط زمینه‌ای) آن‌ها را تشدید می‌کنند؛ رسانه‌های دیجیتال و نهادهای محلی نیز شرایط مداخله‌گرند. نوجوانان با تبعیت ظاهری، دوگانه‌سازی هویت، مقاومت روزمره و بازتعریف نقش‌ها با این وضعیت مواجه می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری: جامعه‌پذیری جنسیتی در این بافت عرصه هم‌زمان تداوم و تغییر اجتماعی است: نظم جنسیتی محلی از مسیر خانواده، آبرو و فضای محله بازتولید می‌شود، اما شکاف‌های نسلی و آگاهی انتقادی نوجوانان، زمینه تغییر تدریجی آن را فراهم می‌کند.

واژگان کلیدی: جامعه‌پذیری جنسیتی، بازتولید نظم جنسیتی، مذاکره هویت جنسیتی، نوجوانان، محله شهری کم‌برخوردار، نظریه زمینه‌ای.

پیام اصلی: نظم جنسیتی از مسیر خانواده، آبرو و نظارت محله‌ای به نوجوانان محله‌های کم‌برخوردار منتقل می‌شود، اما نوجوانان در زندگی روزمره با آن مذاکره می‌کنند. این مذاکره‌های کوچک، نقطه تلاقی تداوم و تغییر نظم جنسیتی است و سیاست‌گذاری اجتماعی باید بر همین نقطه متمرکز شود.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۱

ارجاع: حمیدی‌زاده، احسان، شهوندی، فرخنده، و عباسی‌شوازی، محمدتقی. (۱۴۰۵). بازتولید و بازتعریف نظام جنسیتی در فرایند جامعه‌پذیری نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ ساله

محله سعدی شیراز: یک نظریه زمینه‌ای. تداوم و تغییر اجتماعی، ۵(۳)، ۵۷۱-۵۳۹. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23113.1258>

مقدمه و بیان مسأله

جامعه‌پذیری جنسیتی معرف این ایده است که جنسیت یک سازه اجتماعی است و افراد از طریق تعاملات اجتماعی نقش‌های جنسیتی را می‌آموزند و هویت جنسیتی خود را شکل می‌دهند. انتظارات اجتماعی درباره رفتارهای مناسب برای مردان و زنان از طریق جامعه‌پذیری جنسیتی به اعضای جامعه منتقل می‌شود و این فرآیندها به تعریف نقش‌های جنسیتی و روابط اجتماعی افراد کمک می‌کنند (گروسی، ۱۳۹۵: ۲۵). در کنار هم قرار دادن اصطلاحات هویت و جامعه‌پذیری جنسیتی تاریخ مطالعات جنسیت را نمایان می‌سازد. این ایده که جنسیت یک تعیین‌کننده زیست‌شناختی نیست، بلکه ساخته و پرداخته جامعه است و از طریق فرآیندهای جامعه‌پذیری آموخته می‌شود، مبنای نظری بسیاری از مطالعات جنسیتی است. براساس این دیدگاه، جامعه‌پذیری جنسیتی به رفتارها و نگرش‌های مرتبط با مردانگی و زنانگی اشاره دارد که با مقوله جنس زیست‌شناختی متمایز است (گروسی، ۱۳۹۵: ۴۴). از آن‌جا که جنسیت به افراد و روابط اجتماعی آنان معنا می‌بخشد، درک جامعه بدون شناخت جنسیت ممکن نیست. همچنین، بدون شناخت صحیح از جهان اجتماعی نمی‌توان جنسیت را به درستی درک کرد. بنابراین، واکاوی فرآیندهای مختلف جامعه‌پذیری جنسیتی در نوجوانان و سهم هر یک از این فرآیندها در نهادینه‌سازی نابرابری‌های جنسیتی در جامعه حائز اهمیت است.

جامعه‌پذیری جنسیتی می‌تواند به عنوان سازوکار کنترل اجتماعی عمل کند و از طریق هنجارهای جنسیتی، رفتار و نگرش‌های افراد را تحت تأثیر قرار دهد (باتلر^۱، ۱۳۸۵: ۶۳). این فرآیند نقش مهمی در بازتولید نابرابری‌های جنسیتی در نسل‌های آینده ایفا می‌کند و از آن‌جا که شناخت عوامل نابرابری و تبعیض جنسیتی به عنوان ابزار سلطه اجتماعی حائز اهمیت است، واکاوی منابع جامعه‌پذیری اهمیت ویژه‌ای دارد.

نوجوانی یک دوره انتقالی از وابستگی کودکی به استقلال و مسئولیت‌پذیری جوانی و بزرگسالی است؛ از آنجایی که این دوره زمان ایجاد تغییرات پیچیده‌ی بدنی، شناختی و روان‌شناختی - اجتماعی نیز می‌باشد، تکامل نوجوان در این زمینه‌ها پایه و اساس سلامت شخص در روابط دوران بزرگسالی و به‌ویژه سلامت جنسیتی و ایفای صحیح نقش‌های جنسیتی را تشکیل می‌دهد. لازمه ایجاد تکامل روانی - اجتماعی در نوجوانان، دستیابی به هویت و تصورات مثبت و واقعی نسبت به خود است. هویت نوجوان شامل مهارت‌های فیزیکی، شناختی و اجتماعی مانند هویت هیجانی، معنوی، اجتماعی و جنسیتی از جمله جهت‌گیری جنسی است (دفریتاس^۲، ۱۳۸۱: ۶۳). از آن‌جا که نوجوانی یک دوره حیاتی در توسعه نگرش‌ها و رفتارهای جنسیتی است که اثرات بالقوه مادام‌العمر دارد، تغییرات سریعی که در دوران نوجوانی رخ می‌دهد، فرصت‌هایی را برای توسعه و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها فراهم می‌کند که می‌تواند فرآیند اجتماعی شدن جنسیت را تحت تأثیر قرار دهد تا نتایج مثبت را به حداکثر برساند. در سنین ۱۲ تا ۱۵ سالگی نوجوانان هنوز به لحاظ ارتباطی و الگوبرداری تا حدودی تحت تأثیر والدین خود می‌باشند و همزمان به گروه همسالان خود نزدیک‌تر می‌شوند و بخشی از هویت جنسیتی خود را در تعامل با دوستان شکل می‌هند، از این رو نوجوانان در این سنین الگوی رفتاری متفاوت با کودکی و نوجوانی (سنین ۱۵ تا ۱۸) دارند (برک^۳، ۱۳۸۶). با توجه به نقش مهم این سنین در پایه‌ریزی ارتباطات آتی نوجوان و مغفول ماندن بررسی ویژه و منحصر به این دوره، این گروه سنی در این مطالعه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نتیجه، اجتماعی شدن جنسیت یک موضوع مهم است زیرا تأثیرات گسترده‌ای بر جامعه و افراد آن دارد. درک و به چالش کشیدن هنجارها و کلیشه‌های جنسیتی برای ترویج برابری جنسیتی و ایجاد جهانی عادلانه‌تر

^۱. Butler

^۲. De Freitas

^۳. Berk

و فراگیرتر ضروری است. موارد زیر برای این پژوهش در رابطه با نوجوانان در محله‌های محروم از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند؛ علاوه بر این که نوجوانان در این محله بنابر شرایط زندگی و ورود نابهنگام‌شان به بازار کار در فرآیندهای جامعه‌پذیری جنسیتی با منابع متفاوت در مقایسه با سایر نوجوانان روبرو هستند، حتی در شرایطی نیز که در معرض منابع یکسان با سایر نوجوانان قرار می‌گیرند (همچون خانواده)، این منابع اهمیت و نقش متفاوتی را برای این نوجوانان ایفا می‌کنند.

فرایندهای جامعه‌پذیری جنسیتی که نوجوانان در این محله‌ها با آن‌ها مواجه هستند، نقش بسیار مهمی در بازتولید نابرابری‌های اجتماعی و در پی آن نابرابری‌های جنسیتی برای آن‌ها در اجتماع ایفا می‌کنند. با توجه به این که نوجوانان در محله‌های محروم در معرض نابرابری‌های اجتماعی-اقتصادی قرار دارند، عمدتاً منابع جامعه‌پذیری جنسیتی مورد استفاده آن‌ها از لحاظ سازگاری با تغییرات جامعه همسو نیستند و فاصله‌ی زیادی با هنجارها و ارزش‌های به روز جامعه دارند و همین امر باعث می‌شود تا چرخه‌ی نابرابری اجتماعی-جنسیتی برای مدت طولانی‌تری در حرکت باشد و یا بعضاً متوقف نشود.

بر این اساس، مسأله اصلی پژوهش حاضر آن است که نظم جنسیتی در محله‌های کم‌برخوردار شهری چگونه و از چه مسیرهایی به نسل نوجوان منتقل می‌شود و نوجوانان در برابر آن چه می‌کنند. شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که کنترل مبتنی بر ارزش‌های مردسالارانه در زندگی زنان ایرانی حتی در بزرگسالی و پس از تجربه‌هایی مانند طلاق نیز تداوم می‌یابد (جلیلی و همکاران، ۱۴۰۱) و این ارزش‌ها، در کنار پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سرمایه فرهنگی پایین، از علل اصلی خشونت خانگی علیه زنان به شمار می‌روند (کوچانی‌اصفهانی و همکاران، ۱۴۰۱). اگر این الگوها در بزرگسالی چنین پایدارند، ریشه‌های آن‌ها را باید در سال‌های نخست نوجوانی جست‌وجو کرد؛ یعنی زمانی که به تعبیر کاگستن و همکاران^۱ (۲۰۱۶)، نگرش‌های جنسیتی تحت تأثیر خانواده، همسالان و محیط اجتماعی شکل می‌گیرد و تثبیت می‌شود.

با این حال، جامعه‌پذیری جنسیتی در این محله‌ها فقط سازوکار تداوم نیست. نوجوانان امروز هم‌زمان در معرض رسانه‌های دیجیتال، آموزش رسمی و الگوهای متفاوت زندگی قرار دارند و ممکن است قواعد جنسیتی محله را بپذیرند، پنهانی دور بزنند یا به پرسش بگیرند. از این رو، مسأله فقط شناسایی منابع جامعه‌پذیری نیست، بلکه فهم این نکته است که در دل این فرایند، کدام سازوکارها نظم جنسیتی را بازتولید می‌کنند و کدام تجربه‌ها امکان بازتعریف و تغییر آن را فراهم می‌سازند. به بیان دیگر، جامعه‌پذیری جنسیتی نوجوانان در محله‌های کم‌برخوردار عرصه‌ای است که تداوم و تغییر اجتماعی در آن به هم می‌رسند؛ اما این عرصه در پژوهش‌های داخلی کمتر از منظر تجربه خود نوجوانان و با تمرکز بر بافت محله بررسی شده است. بر این پایه، پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش اصلی است: فرایند جامعه‌پذیری جنسیتی نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ ساله محله سعدی شیراز چگونه رخ می‌دهد و این فرایند چگونه به بازتولید یا بازتعریف نظم جنسیتی می‌انجامد؟ پرسش‌های فرعی پژوهش نیز عبارت‌اند از: (۱) چه شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گری این فرایند را شکل می‌دهند؟ (۲) نوجوانان چه راهبردهایی برای مواجهه با انتظارات جنسیتی خانواده و محله به کار می‌گیرند؟ (۳) این فرایند چه پیامدهایی برای تداوم یا تغییر نظم جنسیتی محلی دارد؟

^۱. Kågesten et al.

پیشینه تجربی

مرور پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که خانواده همچنان مهم‌ترین نهاد جامعه‌پذیری جنسیتی است، اما کارکرد آن به آگاهی و شیوه تعامل والدین وابسته است. [تربتی و همکاران \(۱۳۹۸\)](#) و [طهماسب‌زاده شیخ‌لار و همکاران \(۱۴۰۰\)](#) نشان داده‌اند که آگاهی والدین، رابطه عاطفی در خانواده و انتقال درست هنجارها، محور اصلی تربیت جنسی نوجوانان است و ساختارهای فرهنگی - اجتماعی جامعه ایرانی بر آن اثر تعیین‌کننده دارد. [حسین‌زاده \(۱۴۰۰\)](#) نیز نشان می‌دهد که نبود گفت‌وگوی باز درباره بدن و رابطه، نوجوانی را به دوره‌ای بحرانی بدل می‌کند و عبور از آن نیازمند نقش تسهیل‌گرانه خانواده، مدرسه و دیگر نهادهاست. در سطح بین‌المللی نیز [لیواگ و همکاران^۱ \(۱۹۹۸\)](#) نشان داده‌اند که شیوه‌های فرزندپروری در خانواده، از همان کودکی مسیرهای متفاوتی برای دختران و پسران ترسیم می‌کند.

دسته دوم پژوهش‌ها بر تحول جامعه‌پذیری جنسیتی تأکید دارند. [هومین‌فر \(۱۳۸۲\)](#) در مطالعه یک جامعه روستایی نشان داده است که جامعه‌پذیری جنسیتی نسل جدید دچار تحولی گسترده اما نامتوازن شده و فاصله انتظارات زنان جوان با واقعیت‌های موجود، به تنش میان نیروهای اجتماعی انجامیده است. این یافته اهمیت دارد، زیرا نشان می‌دهد جامعه‌پذیری جنسیتی هم‌زمان عرصه تداوم و تغییر است. در مقابل، برخی از پژوهش‌ها بر تداوم کنترل مردسالارانه در مراحل مختلف زندگی زنان تأکید کرده‌اند: [جلیلی و همکاران \(۱۴۰۱\)](#) نشان داده‌اند که زنان پس از طلاق نیز همچنان زیر سلطه ارزش‌های مردسالارانه و نگاه دیگران زندگی می‌کنند و [کوچانی‌اصفهانی و همکاران \(۱۴۰۱\)](#) ارزش‌ها و باورهای مردسالارانه را از علل اصلی خشونت خانگی علیه زنان در ایران دانسته‌اند.

دسته سوم، پژوهش‌هایی است که جامعه‌پذیری جنسیتی را در بافت فقر شهری بررسی کرده‌اند. [هاردینگ^۲ \(۲۰۰۹\)](#) با مطالعه پسران نوجوان در محله‌های محروم بوستون نشان داد که خشونت محله‌ای، پسران را به تعامل با همسالان مسن‌تر سوق می‌دهد و این تعامل، آنان را در معرض الگوهای فرهنگی محلی و غیرمتعارف قرار می‌دهد. [باسو و همکاران^۳ \(۲۰۱۷\)](#) در مناطق فقیرنشین دهلی و شانگهای دریافتند که والدین در هر دو شهر بر پابندی فرزندان به هنجارهای جنسیتی نابرابر تأکید دارند و انتظارات تحصیلی و شغلی از دختران و پسران متفاوت است. [انلی و انلی^۴ \(۲۰۱۷\)](#) نیز در یک منطقه فقیرنشین کلان‌شهری در ترکیه نشان دادند که فقر هم‌زمان نقش‌های جنسیتی سنتی را تقویت و فرسوده می‌کند؛ کنترل جنسیتی زنان جوان گاه به‌عنوان راهی برای اجتناب از مشاغل دشوار و نامطلوب به کار گرفته می‌شود و نقش نان‌آوری مردانه نیز در بازار کار محدود به‌سختی تحقق می‌یابد. مرور نظام‌مند [کاگستن و همکاران \(۲۰۱۶\)](#) نیز نشان می‌دهد که در اوایل نوجوانی، والدین، همسالان، مدرسه و رسانه‌ها مهم‌ترین منابع شکل‌گیری نگرش‌های جنسیتی‌اند.

مرور نتایج این پژوهش‌ها حاکی از آن است که خانواده نقش اساسی در فرایند جامعه‌پذیری نوجوانان دارد، فقر شهری و ساختار محله می‌تواند نقش‌های جنسیتی را هم تقویت و هم فرسوده کند و نوجوانی اولیه دوره حساسی برای شکل‌گیری نگرش‌های جنسیتی است. با این حال، پژوهش‌های داخلی بیشتر بر تربیت جنسی و نقش والدین متمرکز بوده‌اند و هیچ‌یک به‌طور خاص فرایند جامعه‌پذیری جنسیتی در اوایل نوجوانی را با روش نظریه زمینه‌ای، از منظر تجربه خود نوجوانان، با تمرکز بر محله‌های کم‌برخوردار شهری و با توجه هم‌زمان به سازوکارهای بازتولید و تغییر نظم جنسیتی بررسی نکرده‌اند. پژوهش حاضر می‌کوشد این خلأ را پر کند.

¹. Liwag et al.

². Harding

³. Basu et al.

⁴. Enneli & Enneli

ملاحظات نظری

جنسیت به مجموعه پیچیده و چند وجهی از ویژگی‌ها، نقش‌ها، انتظارات، و هویت‌های اجتماعی، فرهنگی، روان‌شناختی، و رفتاری اشاره دارد که جوامع و افراد را با مردانگی، زنانگی یا دیگر دسته‌بندی‌های جنسی ساخته و مرتبط می‌کنند. جنسیت مفهومی پیچیده و پویا و وابسته به فرهنگ‌ها و زمینه‌های تاریخی است و در تشکیل هویت‌های فردی و جمعی نقش دارد، ساختارهای اجتماعی و انتظارات را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و با مسائل مرتبط با برابری، تنوع، و عدالت اجتماعی ارتباط تنگاتنگی دارد. درک جنسیت برای ترویج برابری، به چالش کشیدن کلیشه‌ها و تبعیض‌های جنسیتی، و پیشبرد جامعه‌ای عادلانه‌تر و فراگیرتر ضروری است.

جامعه‌پذیری جنسیتی، به‌عنوان نوعی از جامعه‌پذیری، اینگونه تعریف می‌شود که چگونه دختران و پسران امتیازات و رفتارهای متناسب با جنسیت را که بر نگرش جنسیتی آن‌ها اثرگذار است، می‌آموزند. با در نظر گرفتن دگرگونی‌های گسترده‌ی نهادی و فرهنگی در عصر جدید، خانواده هنوز قدرت بالایی در اجتماعی کردن کودکان دارد. این قدرت در سطوح مختلف جامعه‌پذیری جنسیتی نمود بیشتری دارد، چراکه خانواده با محدود کردن نقش‌های جنسیتی، خلاقیت‌ها، عرصه‌ها و ابعاد زندگی دختران و پسران، شکل‌گیری شخصیت آنان را مطابق با الگوهای موردنظر خودش طراحی می‌کند (گرت^۱، ۱۳۸۰: ۷۸).

نظریه‌های جامعه‌پذیری جنسیتی را می‌توان در دو دسته کلی جای داد: نظریه‌هایی که بر سازوکارهای روانی و یادگیری فردی تأکید دارند و نظریه‌هایی که جنسیت را محصول تعامل و ساختار اجتماعی می‌دانند. در دسته نخست، نظریه یادگیری اجتماعی بر آن است که کودکان و نوجوانان رفتارهای متناسب با جنس خود را از طریق مشاهده، تقلید، پاداش و تنبیه از والدین، همسالان و رسانه‌ها می‌آموزند (بندورا، ۱۳۷۲). بوسی و بندورا^۲ (۱۹۹۹) این دیدگاه را در قالب نظریه شناختی - اجتماعی گسترش داده‌اند و نشان می‌دهند که فرد افزون بر الگوبرداری، معیارهای جنسیتی را درونی می‌کند و رفتار خود را با آن‌ها تنظیم می‌کند. نظریه همانندسازی که ریشه در روانکاوی دارد، شکل‌گیری هویت جنسیتی را نتیجه همانندسازی کودک با والد هم‌جنس می‌داند (فروید، ۱۴۰۰). نظریه رشد شناختی کلبِرگ، که بر مبانی رشد شناختی پیافه استوار است (وادزورث، ۱۳۷۸)، تأکید می‌کند که کودک پس از درک ثبات جنسیت، فعالانه در جست‌وجوی اطلاعات مربوط به جنس خود برمی‌آید و رفتارش را با آن هماهنگ می‌کند (کربن، ۱۳۹۶). نظریه طرح‌واره جنسیتی بَم^۳ (۱۹۸۱) نیز نشان می‌دهد که افراد با تکیه بر طرح‌واره‌های فرهنگی زنانگی و مردانگی، اطلاعات را دسته‌بندی و تفسیر می‌کنند و خودپنداره خود را با این طرح‌واره‌ها منطبق می‌سازند.

در دسته دوم، نظریه‌های برساخت‌گرا و اجرایی، جنسیت را نه ویژگی ثابت فرد، بلکه دستاورد تعاملات روزمره می‌دانند. وست و زیمرمن^۴ (۱۹۸۷) با مفهوم «انجام دادن جنسیت» نشان می‌دهند که افراد در موقعیت‌های روزمره، زنانگی و مردانگی را در برابر داوری دیگران اجرا می‌کنند و در صورت تخطی از انتظارات، پاسخ‌گو قلمداد می‌شوند. باتلر^۵ (۱۳۸۵) نیز جنسیت را امری اجرایی (پرفورماتیو) می‌داند که از خلال تکرار کنش‌ها و هنجارها تثبیت می‌شود؛ تکراری که به دلیل همین تکرارپذیری، همواره امکان جابه‌جایی و بازتعریف را نیز در خود دارد. از منظر برساخت‌گرایی اجتماعی نیز خانواده، مدرسه، رسانه و دیگر نهادها، باورها و انتظارات جنسیتی را تولید و بازتولید می‌کنند (گرت، ۱۳۸۰؛ گروسی، ۱۳۹۵). جمع‌بندی این نظریه‌ها نشان می‌دهد که هویت جنسیتی تحت تأثیر عوامل اجتماعی و

1. Garrett

2. Bussey & Bandura

3. Bem

4. West & Zimmerman

فرهنگی شکل می‌گیرد؛ اما نظریه‌های دسته نخست کمتر به بافت ساختاری و مکانی جامعه‌پذیری توجه دارند و نظریه‌های دسته دوم نیز به تنهایی توضیح نمی‌دهند که چرا اجرای جنسیت در برخی بافت‌ها با کنترل شدیدتر و هزینه بیشتری همراه است. از این‌رو، برای فهم جامعه‌پذیری جنسیتی در محله‌ای کم‌برخوردار، لازم است به احساسات، ادراکات و تجربیات نوجوانان در پیوند با ساختار محله و اقتصاد توجه شود.

بر این اساس، چارچوب مفهومی پژوهش حاضر بر تلفیق سه محور استوار است. محور نخست، بر ساخت اجتماعی و اجرایی بودن جنسیت است که پیش‌تر توضیح داده شد و به پژوهش امکان می‌دهد جنسیت را در کنش‌های روزمره نوجوانان، مانند پوشش، رفت‌وآمد و بیان احساسات، دنبال کند. محور دوم، کنترل اجتماعی در سطح محله است. [سمپسون و همکاران^۱ \(۱۹۹۷\)](#) نشان داده‌اند که ساکنان محله از طریق پیوندهای اجتماعی و انتظارات مشترک، بر رفتار اعضا، به‌ویژه نوجوانان، نظارت غیررسمی اعمال می‌کنند. در بافت‌هایی که آبرو و حیثیت خانوادگی اهمیت زیادی دارد، این نظارت غیررسمی می‌تواند به‌طور نامتقارن بر بدن و رفتار دختران متمرکز شود. مفهوم «چانه‌زنی با پدرسالاری» [کاندیوتی^۲ \(۱۹۸۸\)](#) نیز نشان می‌دهد که زنان و دختران در چنین نظم‌هایی نه منفعل‌اند و نه آزاد، بلکه در چارچوب محدودیت‌های موجود، راهبردهایی برای حفظ امنیت و به دست آوردن امکان‌های محدود به کار می‌گیرند. محور سوم، پیوند فقر شهری با بازتولید نقش‌های جنسیتی است. بر اساس مفهوم «مردانگی هژمونیک» [\(Connell & Messerschmidt, 2005\)](#)، الگوی مسلط مردانگی با قدرت، نان‌آوری و کنترل احساسات تعریف می‌شود و در شرایط فقر، کار زود هنگام پسران می‌تواند به ابزار اثبات این مردانگی بدل شود؛ در حالی که همین فقر، به تعبیر [انلی و انلی \(۲۰۱۷\)](#)، ممکن است با کشاندن زنان به بازار کار، نقش‌های سنتی را فرسوده کند. تلفیق این سه محور امکان فهم جامعه‌پذیری جنسیتی را به‌عنوان فرایندی زمینه‌مند، تعاملی و متأثر از ساختار اقتصادی فراهم می‌کند و نشان می‌دهد که چرا این فرایند می‌تواند هم به تداوم و هم به تغییر نظم جنسیتی بینجامد.

در این پژوهش، نظریه‌های یادشده نه به‌عنوان چارچوبی برای آزمون فرضیه، بلکه به‌عنوان منبع «حساسیت نظری» به کار رفته‌اند؛ یعنی توانایی پژوهشگر در دیدن ابعاد معنادار داده‌ها و تشخیص مفاهیم مرتبط [\(استراس و کورین، ۱۳۹۷\)](#). مفهوم انجام دادن جنسیت، توجه پژوهشگران را در ورود به میدان به موقعیت‌های روزمره‌ای مانند پوشش، ایستادن در کوچه، کار خانگی و گریه کردن جلب کرد؛ نظریه کنترل اجتماعی محله‌ای سبب شد پرسش‌های مصاحبه به نقش همسایه‌ها، شایعه و خبررسانی نیز بپردازد؛ و توجه به پیوند فقر و مردانگی، پرسش‌هایی درباره کار نوجوانان و انتظارات اقتصادی خانواده را به راهنمای مصاحبه افزود. مفهوم چانه‌زنی با پدرسالاری و ایده مقاومت روزمره [\(Scott, 1985\)](#) نیز پژوهشگران را نسبت به شکل‌های پنهان و کم‌صدای عاملیت نوجوانان حساس کرد. با این حال، مقوله‌ها و مدل‌هایی پژوهش از دل داده‌ها استخراج شده‌اند و نظریه‌ها صرفاً در مرحله بحث، برای مقایسه و تفسیر یافته‌ها به کار گرفته شده‌اند.

روش و داده‌های پژوهش

از آن‌جا که موضوع پژوهش حاضر ماهیتی پویا و زمینه‌مند دارد، مسأله اصلی آن ابعاد گسترده‌ای را دربرمی‌گیرد و مطالعات کافی درباره آن در بافت محله‌های کم‌برخوردار وجود ندارد، رویکرد کیفی برای این پژوهش مناسب‌تر است؛ زیرا این رویکرد امکان فهم معانی

^۱. Sampson et al.

^۲. Kandiyoti

و تجربه‌های مشارکت‌کنندگان را در بستر زندگی روزمره فراهم می‌کند (Creswell, 2005; Davies & Dwyer, 2007). بنابراین، پژوهش حاضر با استفاده از روش کیفی و به‌طور خاص روش نظریه داده‌بنیاد، به بررسی فرایند جامعه‌پذیری جنسیتی نوجوانان پرداخته است. تحلیل داده‌ها مطابق رویکرد نظام‌مند استراس و کوربین انجام شد که از رایج‌ترین رهیافت‌های نظریه زمینه‌ای است (استراوس و کوربین، ۱۳۹۷؛ Goulding, 2002). داده‌های گردآوری‌شده به مفاهیم کدگذاری‌شده تبدیل و در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی به هم مرتبط شدند (سالدنا، ۱۳۹۵؛ بهادری، ۱۳۹۷). در همه مراحل، از روش مقایسه مداوم داده‌ها با یکدیگر و با مفاهیم در حال شکل‌گیری استفاده شد (Boeije, 2010).

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، ۳۰ نوجوان ۱۲ تا ۱۵ ساله ساکن محله سعدی (۱۴ دختر و ۱۶ پسر) هستند که دست‌کم هفت سال سابقه سکونت در این محله داشته‌اند. مشخصات مشارکت‌کنندگان در جدول ۱ ارائه شده است. مشارکت‌کنندگان ابتدا با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. از آن‌جا که یکی از پژوهشگران چندین سال به‌عنوان معلم داوطلب در محله سعدی فعالیت داشته و با بافت محله آشنایی نسبتاً عمیقی داشته است، شناسایی و دعوت نوجوانان متناسب با اهداف پژوهش به‌خوبی انجام شد. نوجوانان نیز در معرفی و دسترسی به دوستان، اولیای مدرسه و کارفرمایان خود همکاری مؤثری داشتند. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته پس از انجام، پیاده‌سازی شدند و کدگذاری و تحلیل آن‌ها هم‌زمان با گردآوری داده‌ها پیش رفت. در ادامه، برای توسعه نظریه و غنی‌سازی مفاهیم به‌دست‌آمده، از نمونه‌گیری نظری استفاده شد (Goulding, 2002). مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و این اشباع پس از مصاحبه با ۳۰ نفر از نوجوانان حاصل شد. به منظور حفظ حریم خصوصی مشارکت‌کنندگان، همه نام‌های به‌کاررفته در جدول ۱ و در بخش یافته‌ها نام مستعارند و نقل‌قول‌ها با مشخصات حداقلی شامل نام مستعار، سن، جنسیت و وضعیت تحصیل/اشتغال آمده‌اند تا پیوند میان داده خام و تحلیل نظری روشن باشد.

برای اطمینان از روایی و پایایی ابزار داده‌ها با معیارهای ویژه پژوهش کیفی (Holloway & Wheeler, 2010; Polit & Beck, 2010; Sikolia et al., 2013)، از روش «بازبینی صاحب‌نظران» بهره گرفته شد. برای حصول اطمینان از روایی پژوهش و دقیق بودن یافته‌ها در مطالعه حاضر اقدامات زیر انجام شد: ۱) بازبینی توسط اعضا: چهار نفر از مصاحبه‌شوندگان (به ازای هر طیف از نوجوانان یک نفر) گزارش نهایی مرحله نخست را در فرایند تحلیل یا مقوله‌های به‌دست آمده، بازبینی نمودند و نظرات و پیشنهادها را در مرحله کدگذاری محوری اعمال شد. ۲) بررسی همکار: به کمک دو نفر از اساتید، چهار نفر از متخصصین این حوزه و دو نفر از مددکاران ساکن در محله سعدی به بررسی پارادایم کدگذاری محوری پرداخته شد و دیدگاه‌ها و نظرات آن‌ها نیز در تدوین الگو مدنظر قرار گرفت. ۳) مشارکتی بودن پژوهش: به‌طور هم‌زمان از افرادی به‌عنوان دستیار و همکار نیز در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد.

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان پژوهش

شماره	اسم	سن	مشغول به تحصیل	مشغول به کار
۱	زهرا	۱۵	هست	
۲	مجید	۱۵	هست	هست
۳	نگین	۱۲	هست	
۴	امیرمحمد	۱۴	هست	
۵	اشکان	۱۳	هست	هست
۶	آرتین	۱۳	هست	هست
۷	فرشته	۱۵	هست	
۸	حسین	۱۵	هست	هست
۹	عزیزه	۱۲	هست	
۱۰	خالده	۱۳	هست	
۱۱	مریم	۱۴	هست	
۱۲	رضا	۱۴	هست	
۱۳	سینا	۱۴	هست	هست
۱۴	نسرين	۱۵	هست	هست
۱۵	شیوا	۱۳	هست	
۱۶	شیرزاد	۱۳	هست	هست
۱۷	عرشیا	۱۵	هست	هست
۱۸	احمد	۱۴	هست	هست
۱۹	اخلاص	۱۵	هست	هست
۲۰	فاطمه	۱۵	هست	هست
۲۱	زهره	۱۴	هست	
۲۲	طاهره	۱۵	هست	
۲۳	محمد	۱۴	هست	
۲۴	امیر مهدی	۱۳	هست	
۲۵	عاطفه	۱۴	هست	
۲۶	نازی	۱۳	هست	
۲۷	شبنم	۱۵	هست	
۲۸	نعیم	۱۳	هست	هست
۲۹	عرفان	۱۵	هست	هست
۳۰	آرزو	۱۴	هست	

یادداشت: به منظور حفظ حریم خصوصی مشارکت‌کنندگان، همه نام‌های درج‌شده در این جدول نام مستعارند.

در این پژوهش، اصول اخلاق پژوهش کیفی در همه مراحل رعایت شد (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ Townsend et al., 2010). پژوهشگران کوشیدند با مشارکت‌کنندگان رابطه‌ای مبتنی بر احترام و اعتماد برقرار کنند و پیش از هر مصاحبه، اطلاعات شفافی درباره اهداف پژوهش، نحوه استفاده از داده‌ها و حقوق مشارکت‌کنندگان، از جمله حق انصراف در هر مرحله، در اختیار آنان قرار دادند. با توجه به سن مشارکت‌کنندگان، رضایت آگاهانه کتبی از نوجوانان و والدین یا سرپرستان آنان اخذ شد. برای حفظ رازداری، اطلاعات شخصی مشارکت‌کنندگان محرمانه نگه داشته شد و در گزارش یافته‌ها از نام مستعار استفاده شد؛ زیرا در پژوهش کیفی، شناسایی‌پذیری مشارکت‌کنندگان از خلال جزئیات روایت‌ها یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های اخلاقی است (van den Hoonaard, 2008). مصاحبه‌ها در محیطی امن و راحت برای نوجوانان انجام شد و یافته‌ها با دقت و صداقت و بدون تحریف روایت‌ها گزارش شده‌اند.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش حاضر ذیل منطق مدل پارادایمی صورت‌بندی می‌شود؛ یعنی هر مقوله در نسبت با جایگاهش در فرایند کلی جامعه‌پذیری جنسیتی توضیح داده شده است. نقطه مرکزی تحلیل، «مذاکره هویت جنسیتی در بستر کنترل اجتماعی محله‌ای» است و پیرامون آن، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردهای کنش و پیامدها قرار می‌گیرند. این شیوه ارائه نشان می‌دهد که مقوله‌ها مجموعه‌ای از عنوان‌های پراکنده نیستند، بلکه اجزای به‌هم‌پیوسته فرایندی واحدند: نوجوانان در محله سعدی در وضعیتی زندگی می‌کنند که خانواده، کوچه، مدرسه، کار، رسانه و شبکه‌های خویشاوندی به‌طور هم‌زمان بر بدن، رفت‌وآمد، زبان، آرزو و تصویر آنان از خود اثر می‌گذارند. بنابراین، یافته‌ها از پدیده مرکزی آغاز می‌شود و سپس هر یک از اجزای مدل پارادایمی به ترتیب توضیح داده می‌شود.

(۱) پدیده مرکزی: مذاکره هویت جنسیتی در بستر کنترل اجتماعی محله‌ای

مذاکره هویت جنسیتی در این پژوهش به فرایندی اشاره دارد که طی آن نوجوانان ساکن محله سعدی، هویت دخترانه یا پسرانه خود را نه در خلأ و نه صرفاً بر اساس خواست فردی، بلکه در میدان کشمکش میان خانواده، محله، گروه همسالان، مدرسه، کار و رسانه شکل می‌دهند. در این معنا، هویت جنسیتی امری ثابت، آماده و از پیش پذیرفته‌شده نیست؛ بلکه در رفت‌وآمد روزمره میان الزام‌های اجتماعی و خواسته‌های فردی ساخته می‌شود. نوجوان در موقعیت‌های مختلف ناچار است رفتار، پوشش، زبان، بدن، روابط و حتی رویاهای آینده خود را با انتظاراتی تنظیم کند که از سوی خانواده، همسایه‌ها، همسالان و فضای عمومی محله بر او تحمیل یا به او یادآوری می‌شود.

این مقوله نشان می‌دهد جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی به شکل انتقال ساده هنجارها از بزرگسالان به نوجوانان رخ نمی‌دهد. نوجوانان فقط گیرندگان منفعل قواعد نیستند؛ آنان این قواعد را می‌شنوند، می‌آزمایند، گاهی می‌پذیرند، گاهی پنهان می‌کنند، گاهی دور می‌زنند و گاهی در سطح معنا دوباره تعریف می‌کنند. آنان در بسیاری از موقعیت‌ها ناچارند ظاهری سازگار با نظم مسلط نشان دهند، اما همین سازگاری لزوماً به معنای پذیرش درونی آن نظم نیست.

در محله سعدی، جنسیت فقط در خانواده آموخته نمی‌شود، بلکه در فضاهای روزمره زندگی به نوجوان یادآوری می‌شود. کوچه، مدرسه، محل کار، خانه اقوام، گوشی تلفن همراه و حتی نگاه همسایه‌ها، هر یک به‌نوعی در ساختن مرزهای رفتار دخترانه و پسرانه نقش دارند. برای دختران، بدن و پوشش بیش از هر چیز به موضوع مراقبت، قضاوت و آبرو تبدیل می‌شود. برای پسران نیز مردانگی با کار، قدرت بدنی، غیرت، کنترل احساسات و توانایی حضور در فضای عمومی سنجیده می‌شود. بنابراین، نوجوانان با مجموعه‌ای از انتظارات

روبه‌رو هستند که فقط توصیه اخلاقی نیستند، بلکه پیامد اجتماعی دارند؛ می‌توانند موجب سرزنش، شایعه، محدودیت، تمسخر، تنبیه یا طرد شوند.

طاهره، دختر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، در مقایسه سعدی با محله‌ای دیگر می‌گوید: «مامانم میگه تو سعدی لباس مناسب بپوش، شلوار کوتاه نبوش. ما یک‌سال بیرون سعدی زندگی می‌کردیم؛ اونجا هر جور دلم می‌خواست می‌پوشیدم ولی اینجا نمی‌شه.»

روایت طاهره نشان می‌دهد که هنجار جنسیتی برای او فقط از خانواده نمی‌آید، بلکه به مکان گره خورده است. او میان بیرون سعدی و اینجا تفاوت می‌گذارد؛ یعنی قواعد پوشش را امری ثابت و همگانی نمی‌داند، بلکه آن را وابسته به بافت اجتماعی محله تجربه می‌کند. در اینجا محله به فضایی تبدیل می‌شود که بدن دخترانه را قابل رؤیت، قابل قضاوت و قابل گزارش می‌کند. مادر نیز صرفاً نماینده اقتدار خانوادگی نیست؛ او در واقع فشار محله را به زبان تربیتی خانواده ترجمه می‌کند. به همین دلیل، پوشش برای طاهره فقط انتخاب شخصی نیست، بلکه نوعی مدیریت خطر اجتماعی است؛ خطری که از نگاه دیگران، دآوری همسایه‌ها و احتمال تبدیل شدن یک رفتار ساده به مسئله آبرویی ناشی می‌شود.

حسین، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، محدودیت شدید را زمینه دروغ‌گویی می‌داند: «دختر رو نباید زیادی محدود کنی چون بدون اجازه هر کاری می‌تونه انجام بده. وقتی اجبار کنی دخترها مجبور می‌شن دروغ بگن.»

گفته حسین وجه دیگری از همین فرایند را آشکار می‌کند. او نشان می‌دهد که کنترل جنسیتی همیشه به نتیجه مورد انتظار خانواده یا محله منجر نمی‌شود. وقتی کنترل از حد گفت‌وگو و اعتماد فراتر می‌رود، نوجوان به‌جای درونی کردن هنجار، میان رفتار آشکار و رفتار پنهان فاصله ایجاد می‌کند. این فاصله همان جایی است که مذاکره هویت جنسیتی شکل می‌گیرد. نوجوان ممکن است در ظاهر مطابق انتظار خانواده رفتار کند، اما در سطح تجربه زیسته، راه‌هایی برای حفظ بخشی از خواست، رابطه یا انتخاب خود پیدا کند. بنابراین، کنترل اجتماعی نه فقط اطاعت، بلکه پنهان‌کاری، دوگانگی و گاه مقاومت خاموش تولید می‌کند.

از این منظر، مذاکره هویت جنسیتی نقطه اتصال سایر مقوله‌های پژوهش می‌شود. تقسیم کار جنسیتی در خانواده، ارزش‌های حیثیتی، فشار همسالان، ساختار فضایی محله، فقر اقتصادی، رسانه‌های دیجیتال و نهادهای محلی همگی در نهایت در تجربه نوجوان از خود جنسیتی فشرده می‌شوند. نوجوان دختر یا پسر، این نیروهای پراکنده را در زندگی روزمره خود به‌صورت تصمیم‌های کوچک تجربه می‌کند: چه بپوشد، کجا بایستد، با چه کسی حرف بزند، چه چیزی را از خانواده پنهان کند، در برابر تمسخر دوستان چگونه واکنش نشان دهد، از آینده شغلی یا تحصیلی خود چه تصویری داشته باشد و تا چه اندازه با نقش‌های جنسیتی رایج کنار بیاید. این مقوله نشان می‌دهد که نوجوانان نه کاملاً در نظم جنسیتی محله حل می‌شوند و نه به‌سادگی از آن بیرون می‌ایستند. آنان درون همین نظم زندگی می‌کنند، زبان آن را می‌آموزند، پیامدهای سرپیچی از آن را می‌شناسند و در عین حال، در شکاف‌های کوچک زندگی روزمره، امکان‌هایی برای جابه‌جایی، تأخیر، پنهان‌سازی یا بازتعریف آن پیدا می‌کنند. از این منظر، جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی بیش از آن که فرایند درونی‌سازی کامل هنجارها باشد، فرایند تنظیم مداوم خود در برابر نظامی است که هم بیرونی است و هم به‌تدریج در نگاه نوجوان به بدن، رفتار، آینده و ارزش خود رسوخ می‌کند.

۲) شرایط علی: تقسیم کار جنسیتی در خانواده، آبرو و فشار همسالان

شرایط علی به نیروهایی اشاره دارد که فرایند جامعه‌پذیری جنسیتی را به حرکت درمی‌آورند و به آن جهت می‌دهند. در محله سعدی، این نیروها بیش از هر چیز در سه سطح دیده می‌شوند: تقسیم کار جنسیتی در خانواده، ارزش‌های آبرو و غیرت، و فشار همسالان و مدرسه. خانواده نخستین جایی است که نوجوان می‌آموزد کار، عاطفه، مسئولیت و اختیار چگونه میان دختر و پسر توزیع می‌شود. دختران اغلب زودتر با مراقبت، کار خانگی و محدودیت رفت‌وآمد پیوند می‌خورند و پسران با نان‌آوری، حضور بیرونی و استقلال اقتصادی شناخته می‌شوند. این تقسیم کار پیش از آن که به شکل دستور مستقیم بیان شود، در تکرارهای روزمره تثبیت می‌شود؛ چه کسی سفره را پهن می‌کند، چه کسی بیرون کار می‌کند، چه کسی باید مراقب خواهر و برادر باشد و چه کسی حق دارد خستگی یا ضعف خود را نشان دهد.

فاطمه، دختر ۱۳ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، می‌گوید: «بابای من تو خونه دست به سیاه‌وسفید نمی‌زنه، میگه باید سفره رو جلوم پهن کنین بعدشم جمع کنین.» زهرا، دختر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، مرز رایج میان کار خانه و کار بیرون را چنین توضیح می‌دهد: «کارای تو خونه کار مامانمه و کارای بیرون کار بابام. من کلاً دوست ندارم یه زن بعد از ازدواج بره سرکار. کار کردن وظیفه مرد هس.» آرتین، پسر ۱۳ ساله، دانش‌آموز و شاغل، از تجربه‌ای متفاوت سخن می‌گوید: «من تو خونه کار می‌کنم، غذا درست می‌کنم، مامانم بهم غذا پختن یاد داده.»

روایت فاطمه نشان می‌دهد اقتدار مردانه در خانه فقط از طریق تصمیم‌گیری‌های بزرگ بازتولید نمی‌شود؛ گاهی در کوچک‌ترین مناسک روزمره، مانند پهن کردن و جمع کردن سفره، خود را تثبیت می‌کند. روایت زهرا اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا نشان می‌دهد تقسیم کار جنسیتی وقتی پایدار می‌شود که از سطح اجبار بیرونی فراتر رود و به‌صورت ترجیح و قضاوت شخصی بازگو شود. با این حال، تجربه آرتین شکافی در این نظم می‌گشاید. حضور یک پسر در آشپزی و کار خانه نشان می‌دهد خانواده یک دستگاه یکدست بازتولید سنت نیست؛ در برخی خانه‌ها، به‌ویژه زیر فشار اقتصادی یا سبک تربیتی متفاوت، مرز کار زنانه و مردانه اندکی جابه‌جا می‌شود. همین جابه‌جایی‌های کوچک برای فهم تغییر اجتماعی اهمیت دارند، زیرا تغییر معمولاً نه با نفی کامل نظم موجود، بلکه با عادی شدن استثناها آغاز می‌شود.

در سطح دوم، ارزش‌های آبرو، غیرت و حیثیت خانوادگی، تقسیم کار جنسیتی را به نظم اخلاقی محله پیوند می‌زنند. آبرو در این بافت فقط یک ارزش ذهنی نیست؛ سرمایه‌ای اجتماعی است که خانواده می‌کوشد آن را از خلال کنترل رفتار اعضا، به‌ویژه دختران، حفظ کند. از همین‌رو، بدن و رفت‌وآمد دختر به امر خصوصی محدود نمی‌ماند و به حیثیت جمعی خانواده گره می‌خورد. پسران نیز در مقام نگهبان این حیثیت تعریف می‌شوند و همین جایگاه، به آنان حق نظارت، تذکر و گاه مداخله می‌دهد. غیرت در چنین فضایی نه صرفاً احساس فردی، بلکه سازوکاری برای مرزبندی میان خانواده آبرومند و خانواده رها است.

در محله سعدی، آبرو تنها یک ارزش اخلاقی انتزاعی نیست؛ نوعی سرمایه اجتماعی است که خانواده می‌کوشد آن را از خلال کنترل رفتار اعضا، به‌ویژه دختران، حفظ کند. در این منطق، بدن و رفت‌وآمد دختر به امر خصوصی محدود نمی‌ماند و به حیثیت جمعی خانواده پیوند می‌خورد. پسران نیز در مقام نگهبان این حیثیت تعریف می‌شوند و همین جایگاه، به آنان حق نظارت و گاه مداخله می‌دهد. بنابراین غیرت در این بافت فقط احساس فردی نیست؛ سازوکاری اجتماعی برای مرزبندی میان خانواده‌ها است.

خالده، دختر ۱۴ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، تأکید مادر بر آبرو را چنین روایت می‌کند: «مامانم همش تأکید می‌کنه که باید خیلی مراقبه دختریمون (باکرگی) باشیم. اگر با پسرا دوس بشیم قبل از عروسی کردن آبرو بابا و مامانمون می‌ره». عرفان، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، درباره اختیار خود بر خواهرش می‌گوید: «من می‌تونم برای خواهرم تصمیم بگیرم، بگم با کی برو با کی نرو. ولی او نمی‌تونه برای من تصمیم بگیره». احمد، پسر ۱۴ ساله، دانش‌آموز و شاغل، ربط خشونت و غیرت را در محله چنین توضیح می‌دهد: «تو سعدی سر دوتا چی خیلی دعوا می‌شه، یکی ناموس، یکی رفیق. اینجا جوونا شون غیرتی‌ان، تعصب می‌کشن رو ناموس‌شون.»

در این نقل‌قول‌ها، آبرو به‌صورت نامتقارن توزیع شده است. خطای احتمالی دختر، اعتبار پدر و مادر را تهدید می‌کند؛ اما پسر نه‌تنها کمتر موضوع کنترل است، بلکه می‌تواند کنترل‌کننده باشد. اینجا با نوعی مالکیت نمادین بر رفتار زنانه روبه‌رو هستیم. نکته مهم آن است که این منطق بدون فضای محله‌ای دیده‌شدن و خبرسانی عمل نمی‌کند. آبرو وقتی قدرت پیدا می‌کند که دیگران ببینند، داوری کنند و خبر را منتقل کنند. از همین‌رو، ارزش‌های حیثیتی با ساختار فضایی محله پیوند مستقیم دارند: کوچه، همسایه، فامیل و مدرسه هر کدام بخشی از دستگاه تولید و گردش قضاوت‌اند.

سطح سوم شرایط علی در گروه همسالان و مدرسه شکل می‌گیرد. همسالان و مدرسه در تجربه نوجوانان دو نقش هم‌زمان دارند: از یک طرف، می‌توانند فاصله‌ای از کنترل خانواده ایجاد کنند و امکان گفت‌وگو درباره تجربه‌های تازه را فراهم سازند؛ از طرف دیگر، خود به نهادی نیرومند برای کنترل جنسیتی بدل می‌شوند. تمسخر، شایعه، برچسب‌زنی و مقایسه، ابزارهایی‌اند که نوجوانان با آن‌ها مرزهای دخترانه و پسرانه را به یکدیگر یادآوری می‌کنند. بنابراین فشار همسالان را نمی‌توان در برابر خانواده قرار داد؛ در بسیاری موارد، همسالان همان نظم جنسیتی را با زبان شوخی، طرد و مقایسه بازتولید می‌کنند. اهمیت مدرسه و همسالان در این است که کنترل جنسیتی را از زبان رسمی خانواده خارج و به زبان روزمره نوجوانان تبدیل می‌کنند. نوجوان ممکن است در خانه با دستور مستقیم روبه‌رو شود، اما در مدرسه با تمسخر، محبوبیت، طرد یا مقایسه. همین جابه‌جایی، فشار را پنهان‌تر و مؤثرتر می‌سازد؛ زیرا نوجوان برای پذیرفته‌شدن، پیشاپیش رفتار خود را با معیارهای جمع همسالان تنظیم می‌کند.

شیوا، دختر ۱۳ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره منطق دوستی در مدرسه می‌گوید: «تو مدرسه باید با کسانی دوست شی که شبیه خودت باشن وگرنه مسخرت می‌کنن». عرشیا، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، درباره گریه کردن پسران می‌گوید: «تو مدرسه اگه کسی گریه کنه، همه مسخره‌اش می‌کنن. ولی من فکر می‌کنم گریه مال مرده اتفاقاً». نسرين، دختر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، اثر گفت‌وگوهای دوستانه را چنین توضیح می‌دهد: «حرفای دیگران خیلی تأثیر می‌ذاره رو آدم، تو مدرسه حرفای بچه‌ها در مورد دوست‌پسراشون خیلی می‌تونه نظرات آدم رو عوض کنه.»

مدرسه در این روایت‌ها فقط کلاس درس نیست؛ صحنه‌ای است که نوجوانان در آن می‌آموزند کدام احساس، پوشش، رابطه یا آرزو پذیرفتنی است و کدام یک هزینه دارد. جمله عرشیا اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا در همان لحظه‌ای که از تمسخر گریه کردن سخن می‌گوید، مردانگی مسلط را نقد می‌کند. اینجا فشار و امکان تغییر در یک نقطه جمع می‌شوند. گروه همسالان می‌تواند نوجوان را وادار به هم‌شکلی

کند، اما همین گفت‌وگوهای روزمره گاهی زبان نقد را نیز می‌سازد. از این منظر، مدرسه و همسالان میدان‌های بازتولید و تغییرند، نه صرفاً یکی از این دو.

(۳) شرایط زمینه‌ای: فقر اقتصادی و ساختار فضایی جنسیت‌مند محله

شرایط زمینه‌ای به بستری اشاره دارد که در آن نیروهای علیّ اثر می‌گذارند و شدت یا شکل آن‌ها را تعیین می‌کنند. در این پژوهش، فقر اقتصادی و ساختار فضایی جنسیت‌مند محله دو زمینه اصلی‌اند. فقر در داده‌ها صرفاً پس‌زمینه‌ای بیرونی نیست؛ به درون تعریف جنسیت راه می‌یابد. کمبود منابع، پسران را زودتر با انتظار نان‌آوری مواجه می‌کند و به آنان می‌آموزد که مردانگی با «دست در جیب خود داشتن» و تحمل فشار کار سنجیده می‌شود. برای دختران نیز فقر می‌تواند دامنه انتخاب را محدود کند، وابستگی به خانواده را افزایش دهد یا قضاوت درباره کار بیرون از خانه را شدیدتر سازد. در چنین شرایطی، جنسیت از مسیر اقتصاد روزمره تثبیت می‌شود، نه فقط از مسیر باورهای فرهنگی.

مجید، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، می‌گوید: «من چند روز در هفته کار می‌کنم. مرد باید دستش تو جیب خودش باشه.» حسین، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، درباره نسبت تحصیل و کار می‌گوید: «من دوست دارم درس بخونم، ولی وقتی پول نباشه مجبوری بری سر کار.» آرزو، دختر ۱۴ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره کار مادرش می‌گوید: «تو کوچی ما اوایل همه مامانمو مسخره می‌کردن که می‌رفت سرکار، خونه رو مدیریت می‌کرد... ولی حالا که چند سال گذشته قبول کردن که زنا هم می‌تونن زندگی رو بچرخون.»

روایت مجید نشان می‌دهد مردانگی اقتصادی در سنین پایین آغاز می‌شود و کار نوجوان فقط فعالیت معیشتی نیست؛ تمرینی برای ایفای نقش مردانه است. روایت حسین وجه تلخ‌تر همین فرایند را نشان می‌دهد: آرزوی تحصیل در برابر الزام اقتصادی عقب می‌نشیند. اما روایت آرزو پیچیدگی بیشتری دارد. کار مادر در ابتدا با تمسخر محله روبه‌رو می‌شود، زیرا زن نان‌آور مرزهای پذیرفته‌شده را جابه‌جا می‌کند؛ با گذشت زمان، همان کنش می‌تواند به الگویی تازه برای توانایی زنان تبدیل شود. بنابراین فقر هم‌زمان دو پیامد متضاد دارد: از یک سو نقش‌های سنتی را سخت‌تر می‌کند و از سوی دیگر، در موقعیت اضطرار، تجربه‌هایی را ممکن می‌سازد که به بازتعریف نقش‌ها می‌انجامد.

زمینه دوم، ساختار فضایی جنسیت‌مند محله است. منظور از ساختار فضایی فقط کالبد فیزیکی محله نیست، بلکه ترکیب کوچه‌ها، روابط همسایگی، امکان دیده‌شدن، امنیت عبور، شایعه، خبررسانی و نسبت متفاوت دختران و پسران با فضای عمومی است. فضا در محله سعدی خنثی عمل نمی‌کند. همان کوچه‌ای که برای پسر می‌تواند محل یادگیری، معاشرت و تجربه باشد، برای دختر ممکن است قلمرو نگاه، متلک، گزارش‌دهی و محدودیت باشد. از این منظر، جنسیت نه فقط در خانواده، بلکه در شیوه استفاده از فضا ساخته می‌شود. در چنین فضایی، مرز میان فضای عمومی و خصوصی پیوسته جابه‌جا می‌شود. کوچه امتداد خانه است، زیرا خبر حضور دختر در آن می‌تواند به خانواده برسد؛ اما برای پسر، همین کوچه اغلب محل کسب تجربه، آشنایی با کار و تثبیت مردانگی تلقی می‌شود. بنابراین ساختار فضایی محله، ارزش‌های آبرو و تقسیم کار جنسیتی را به هم متصل می‌کند و به آن‌ها نیروی عملی می‌بخشد.

فرشته، دختر ۱۲ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره نظارت همسایگی می‌گوید: «اگه تو کوچی وایسم، سریع یکی زنگ می‌زنه به مامانم.» نسرين، دختر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، درباره عبور از برخی نقاط

محله می‌گوید: «بعضی جاهای محله آدم راحت نیست رد شه، متلک می‌گن یا بد نگاه می‌کنن.» مجید، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، حضور پسران در بیرون را چنین توضیح می‌دهد: «پسر باید بیرون رو بلد باشه، تو کوچه و خیابون آدم همه چی یاد می‌گیره.»

در این روایت‌ها، کوچه برای دختر و پسر معنای یکسانی ندارد. برای فرشته، ایستادن در کوچه به سرعت به خبر خانوادگی تبدیل می‌شود. برای نسرين، عبور از برخی نقاط با نگرانی از نگاه و آزار کلامی همراه است. اما برای مجید، خیابان بخشی از تربیت مردانه است. این تفاوت، نشان می‌دهد فضای عمومی در محله نه تنها دسترسی نابرابر تولید می‌کند، بلکه نوعی خودنظارتی نیز می‌سازد. دختر پیش از آن که کسی تذکر دهد، نگاه دیگران را پیش‌بینی می‌کند؛ پسر نیز یاد می‌گیرد حضور بیرونی بخشی از مرد شدن است. به همین دلیل، ساختار فضایی محله یکی از حلقه‌های اصلی پیوند میان آبرو، کنترل و مذاکره هویت است.

۴) شرایط مداخله‌گر: رسانه‌های دیجیتال و نهادهای محلی

شرایط مداخله‌گر عواملی‌اند که مسیر فرایند را به‌طور کامل تعیین نمی‌کنند، اما می‌توانند شدت، جهت و شیوه بروز آن را تغییر دهند. در محله سعدی، رسانه‌های دیجیتال، برنامه‌های آموزشی محلی، نهادهای مذهبی و آموزشی و گفتمان‌های جدید تربیتی چنین نقشی دارند. رسانه‌ها الگوهای تازه‌ای از بدن، رابطه، زیبایی، استقلال و گفت‌وگوی نسلی را وارد افق نوجوانان می‌کنند؛ هم‌زمان می‌توانند ابزار تازه‌ای برای مراقبت و کنترل خانواده باشند. نهادهای محلی نیز وضعیتی دوگانه دارند: گاه امکان آموزش و اصلاح شیوه برخورد والدین را فراهم می‌کنند و گاه، اگر در منطق کنترل تفسیر شوند، همان نظارت را دقیق‌تر و پذیرفتنی‌تر می‌سازند.

نازی، دختر ۱۳ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره تلاش پدر برای فهم نسل جدید می‌گوید: «بابام کلی پیچ تو اینستا فالو کرده که طرز رفتار با نوجوونا رو یاد می‌دن، میگه باید یاد بگیرم با نسل شما چه‌جوری رفتار کنم، دوره و زمونه عوض شده.» امیرمحمد، پسر ۱۴ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره کنترل دیجیتال خانواده می‌گوید: «مامانم گوگل من رو گوشی خودش نصب کرده، هرچیزی که من سرچ کنم برای مامانم هم ارسال می‌شه. حواسش بهم هست.» زهرا، دختر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره آموزش والدین می‌گوید: «مامان کلاسای فرزندپروری که پایگاه بسیج برگزار می‌کنه رو شرکت می‌کنه، میره کلاس تا یاد بگیره چه‌جوری با ما رفتار کنه.»

این سه روایت نشان می‌دهد رسانه و نهاد محلی را نباید ساده‌انگارانه به عامل آزادی یا عامل کنترل فروکاست. پدر نازی از اینستاگرام برای فهم بهتر فرزندش کمک می‌گیرد؛ مادر امیرمحمد از فناوری برای مراقبت و کنترل استفاده می‌کند؛ مادر زهرا از کلاس محلی برای یادگیری شیوه برخورد با فرزندان بهره می‌برد. بنابراین، عوامل مداخله‌گر بیشتر از آن که قواعد تازه‌ای بسازند، شیوه اجرای قواعد موجود را تغییر می‌دهند. آن‌ها می‌توانند گفت‌وگو را ممکن کنند، اما می‌توانند نظارت را نیز فنی‌تر، آرام‌تر و مداوم‌تر سازند.

۵) راهبردها: تبعیت ظاهری، دوگانه‌سازی هویت، مقاومت روزمره و بازتعریف نقش‌ها

راهبردها در این پژوهش به شیوه‌هایی اشاره دارد که نوجوانان برای زیستن در میان انتظارات جنسیتی، فشارهای خانوادگی و نظارت محله‌ای به کار می‌گیرند. این راهبردها را نباید صرفاً واکنش‌هایی فردی یا روان‌شناختی دانست؛ آن‌ها پاسخ‌های اجتماعی نوجوانان به

موقعیت‌هایی هستند که در آن اختیار فردی محدود است، اما کاملاً از میان نرفته است. نوجوانان محله سعدی در برابر نظم جنسیتی مسلط نه فقط تسلیم می‌شوند و نه الزاماً به شکل آشکار با آن درگیر می‌شوند. بیشتر آنان در فضای میان این دو حرکت می‌کنند: گاهی خود را با هنجارها هماهنگ نشان می‌دهند، گاهی بخشی از خواستها و روابط خود را پنهان می‌کنند، گاهی با زبان و داورهای رایج فاصله می‌گیرند و گاهی معنای زن بودن، مرد بودن، کار، عاطفه، پوشش یا استقلال را دوباره تعریف می‌کنند. نخستین راهبرد، تبعیت ظاهری است. تبعیت ظاهری هنگامی شکل می‌گیرد که نوجوان، به‌ویژه دختران، برای حفظ آرامش خانواده، پرهیز از درگیری، جلوگیری از حرف مردم یا مراقبت از آبروی خانوادگی، در سطح ظاهر با هنجارهای جنسیتی همراه می‌شوند. اما این همراهی الزاماً به معنای پذیرش درونی نیست. در چنین وضعیتی، نوجوان می‌داند که هزینه سرپیچی مستقیم بالاست؛ پس به جای رویارویی آشکار، شکل کم‌هزینه‌تری از سازگاری را انتخاب می‌کند. تبعیت ظاهری، از این جهت، نوعی تاکتیک بقا در میدان محدودیت است؛ یعنی نوجوان با رعایت حداقل‌های مورد انتظار، امکان ادامه زندگی روزمره و کاهش تنش را برای خود فراهم می‌کند.

عاطفه، دختر ۱۴ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره رعایت خواسته‌های مادر می‌گوید: «چون مامانم به تنهایی ما رو بزرگ کرده و برای ما زحمت زیادی کشیده من به حرفاش گوش می‌دم و لباسای باز نمی‌پوشم. احساس دین می‌کنم بهش».

با این حال، تبعیت ظاهری وقتی پایدار می‌ماند که نوجوان بتواند میان خواست درونی و نمایش بیرونی فاصله بگذارد. این فاصله زمینه راهبرد دوم، یعنی دوگانه‌سازی هویت را فراهم می‌کند. دوگانه‌سازی هویت زمانی پدید می‌آید که نوجوان ناچار می‌شود خود را در دو سطح متفاوت زندگی کند: خودی که در خانه، محله و برابر نگاه بزرگسالان نشان داده می‌شود، و خودی که در خلوت، میان دوستان یا در فضای مجازی امکان بروز پیدا می‌کند. این دوگانگی فقط نشانه دروغ‌گویی یا نافرمانی نیست؛ بیشتر نشانه نبود گفت‌وگوی امن میان نسل‌ها و نبود فضایی است که نوجوان بتواند تجربه‌های عاطفی، بدنی و ارتباطی خود را بدون ترس از مجازات یا بی‌آبرویی بیان کند.

فاطمه، دختر ۱۳ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره پنهان کردن رابطه از مادر می‌گوید: «خواهرم وقتی دوست‌پسر داشت به مامانم نمی‌گفت، ازش خیلی می‌ترسید. دزدکی می‌رفت پیش دوست‌پسرش».

در این روایت، پنهان‌کاری نتیجه مستقیم ترس است. رابطه عاطفی از میان نمی‌رود؛ فقط از میدان دید خانواده خارج می‌شود. به بیان دیگر، کنترل شدید الزاماً رفتار مورد نظر خانواده را تولید نمی‌کند، بلکه آن رفتار را به سطحی پنهان منتقل می‌سازد. این جابه‌جایی پیامدهای مهمی دارد. وقتی رابطه به جای گفت‌وگو در فضای ترس شکل بگیرد، نوجوان در برابر خطر، سوءاستفاده، احساس گناه یا بحران عاطفی تنها می‌ماند. بنابراین، دوگانه‌سازی هویت از یک سو امکان تجربه محدود عاملیت را فراهم می‌کند، اما از سوی دیگر، نوجوان را از حمایت‌های آشکار خانوادگی و اجتماعی محروم می‌سازد. در چنین وضعیتی، کنترل اجتماعی به جای ایجاد امنیت، ناامنی را پنهان‌تر و پیچیده‌تر می‌کند.

راهبرد سوم، مقاومت روزمره است. مقاومت روزمره در این پژوهش به کنش‌های کوچک، پراکنده و گاه کم‌صدا اشاره دارد؛ کنش‌هایی که در آن نوجوانان بدون آن‌که الزاماً به رویارویی مستقیم با خانواده یا محله وارد شوند، در معناهای مسلط تَرک ایجاد می‌کنند. این مقاومت ممکن است در یک جمله، یک داور، متفاوت، دفاع از دوستی، نقد تمسخر همسالان، یا نپذیرفتن قضاوت درباره بدن و پوشش ظاهر شود. اهمیت مقاومت روزمره در آن است که نشان می‌دهد تغییر اجتماعی همیشه از کنش‌های سازمان‌یافته، آشکار و پرهزینه آغاز

نمی‌شود. گاهی تغییر از جابه‌جایی‌های کوچک در زبان شروع می‌شود؛ از جایی که نوجوان می‌گوید این قضاوت غلط است یا گریه کردن ضعف نیست.

عرفان، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، درباره داوری ظاهر دختران می‌گوید: «من فکر می‌کنم نباید دخترها رو تو سعدی براساس ظاهرشون قضاوت کنن، این غلطه».

گفته عرفان از آن جهت مهم است که نقد نظم جنسیتی از زبان پسری بیان می‌شود که خود در همان محله و همان میدان قضاوت اجتماعی زندگی می‌کند. او از بیرون محله سخن نمی‌گوید؛ بلکه از درون همان جهان اجتماعی، یکی از قواعد اصلی آن را زیر سؤال می‌برد. داوری ظاهر دختران در محله فقط یک نظر فردی نیست؛ سازوکاری برای کنترل بدن، رفت‌وآمد و اعتبار اجتماعی دختران است. وقتی عرفان این داوری را غلط می‌نامد، در واقع یکی از پایه‌های اخلاقی کنترل جنسیتی را تضعیف می‌کند. این نوع مقاومت شاید در ظاهر کوچک باشد، اما در سطح معنا اهمیت دارد، زیرا نشان می‌دهد حتی در میان پسران نیز اجماع کامل درباره نظم جنسیتی مسلط وجود ندارد.

عرشیا، پسر ۱۵ ساله، دانش‌آموز و شاغل، درباره احساسات مردانه می‌گوید: «تو مدرسه اگه کسی گریه کنه، همه مسخره اش می‌کنن. ولی من فکر می‌کنم گریه مال مرده اتفاقاً».

این روایت عرشیا سویه دیگری از مقاومت روزمره را آشکار می‌کند: مقاومت در برابر الگوی سخت و خشک مردانگی. در مدرسه، گریه کردن پسران با تمسخر همراه است، زیرا مردانگی در نگاه همسالان با کنترل احساسات، سختی و بی‌اعتنایی به رنج سنجیده می‌شود. عرشیا این معنا را وارونه می‌کند و گریه را نه نشانه کمبود مردانگی، بلکه بخشی از آن می‌داند. این بازتعریف از این جهت اهمیت دارد که نشان می‌دهد جامعه‌پذیری جنسیتی فقط دختران را محدود نمی‌کند. پسران نیز زیر فشار الگویی از مردانگی قرار دارند که اجازه بروز ترس، غم، آسیب‌پذیری یا نیاز عاطفی را از آنان می‌گیرد. بنابراین، مقاومت عرشیا تنها دفاع از یک رفتار فردی نیست؛ نقدی بر نظامی است که پسران را نیز از بخشی از تجربه انسانی خود جدا می‌کند.

چهارمین راهبرد، بازتعریف نقش‌ها است. بازتعریف نقش‌ها زمانی رخ می‌دهد که نوجوانان مرزهای تثبیت‌شده میان کار زنان و مردانه، رفتار دخترانه و پسرانه، قدرت و عاطفه، آبرو و اختیار را دوباره معنا می‌کنند. این بازتعریف معمولاً تدریجی و ناتمام است. نوجوان ممکن است همچنان در بسیاری از موقعیت‌ها تابع هنجارهای محله باشد، اما در برخی حوزه‌ها، مانند حق تحصیل دختران، کار زنان، گریه کردن پسران، یا نادرستی قضاوت ظاهر، معنایی متفاوت را بپذیرد. در چنین مواردی، تغییر نه به صورت گسست کامل از سنت، بلکه به شکل جابه‌جایی آرام مرزها رخ می‌دهد.

در مجموع، راهبردهای نوجوانان نشان می‌دهد که نظم جنسیتی محله سعدی اگرچه قدرتمند است، اما یکپارچه و بی‌رنجه نیست. تبعیت ظاهری تداوم نظم را ممکن می‌کند، اما هم‌زمان نشان می‌دهد پذیرش هنجارها همیشه درونی نیست. دوگانه‌سازی هویت محصول فشار اجتماعی است، اما در همان حال امکانی برای حفظ بخشی از خواست فردی فراهم می‌کند. مقاومت روزمره نظم مسلط را در سطح زبان و معنا به چالش می‌کشد. بازتعریف نقش‌ها نیز نشان می‌دهد که نوجوانان فقط با قواعد موجود کنار نمی‌آیند، بلکه گاه در حد تجربه و فهم خود، آن‌ها را تغییر می‌دهند. از همین‌جا می‌توان فهمید که راهبردها نقطه اتصال ساختار و عاملیت‌اند. خانواده، محله، مدرسه و همسالان مرزهای رفتار جنسیتی را تعیین می‌کنند، اما نوجوانان درون همین مرزها دست به انتخاب، پنهان‌کاری، سازگاری، نقد و

بازمعناسازی می‌زنند. این انتخاب‌ها همیشه آزادانه، آگاهانه یا بی‌هزینه نیستند، اما نشان می‌دهند که جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی فرایندی بسته و یک‌سویه نیست. نوجوانان در دل محدودیت‌ها، شیوه‌هایی برای زیستن، کاستن از تنش، حفظ رابطه، مراقبت از خود و گشودن امکان‌های کوچک تغییر می‌سازند.

۶) پیامدها: بازتولید نظم جنسیتی، شکاف نسلی و امکان تغییر

پیامدهای جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی را باید هم‌زمان در چند سطح دید. این فرایند فقط به یادگیری نقش‌های دخترانه و پسرانه محدود نمی‌شود، بلکه بر احساس نوجوان نسبت به خود، رابطه او با خانواده، و شیوه حضورش در فضای محله اثر می‌گذارد. نوجوانان در جریان این جامعه‌پذیری می‌آموزند چه رفتاری برای دختر یا پسر مناسب تلقی می‌شود، اما این یادگیری همواره با رضایت و پذیرش همراه نیست. در بسیاری از موارد، آنچه در ظاهر به شکل رعایت هنجار دیده می‌شود، در سطح تجربه زیسته با خشم، اضطراب، حس بی‌عدالتی یا میل به رهایی همراه است. در سطح فردی، یکی از مهم‌ترین پیامدها تضعیف احساس اختیار بر بدن، رفت‌وآمد و انتخاب‌های روزمره است. به‌ویژه برای دختران، جنسیت به تجربه‌ای محدودکننده تبدیل می‌شود؛ یعنی نوجوان احساس می‌کند پیش از آن‌که به‌عنوان فردی مستقل دیده شود، به‌عنوان «دختر» داوری و کنترل می‌شود.

نازی، دختر ۱۳ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، این تجربه را چنین بیان می‌کند: «چون تو این محله دختری خیلی محدودن، من از دختر بودنم پشیمونم».

این جمله صرفاً بیان نارضایتی فردی نیست؛ نشانه آن است که محدودیت‌های اجتماعی می‌توانند به درون تجربه شخصی نوجوان نفوذ کنند و رابطه او را با جنسیت خود آسیب‌پذیر سازند. نازی از یک قاعده بیرونی سخن نمی‌گوید، بلکه از تأثیر آن قاعده بر احساسش نسبت به خود حرف می‌زند. وقتی دختر بودن با منع، مراقبت دائمی و کاهش امکان حرکت همراه شود، جنسیت از منبع هویت به منبع رنج تبدیل می‌شود. در چنین وضعیتی، جامعه‌پذیری جنسیتی نه فقط رفتار، بلکه عاطفه تولید می‌کند: شرم، ترس، خشم، پشیمانی و احساس بی‌عدالتی.

در سطح خانوادگی، پیامدها به شکل افزایش مذاکره و تنش بر سر امور روزمره ظاهر می‌شود؛ اموری مانند پوشش، رفت‌وآمد، رابطه با دوستان، ادامه تحصیل، کار و حضور در فضای عمومی. این موضوعات در ظاهر ساده‌اند، اما در عمل به میدان اصلی کشمکش میان نسل‌ها تبدیل می‌شوند.

آرزو، دختر ۱۴ ساله، دانش‌آموز و غیرشاغل، درباره محدودیت رفت‌وآمد می‌گوید: «پسرخاله‌ها می‌خوان برون پارک ولی چون خانواده‌ها باهامون نیستن تو نمی‌تونی با پسرایی پارک، فقط و فقط چون تو دختری».

اهمیت روایت آرزو در این است که نابرابری را در دل یک موقعیت کاملاً روزمره نشان می‌دهد. مسئله رفتن به پارک است، اما همین موقعیت ساده مرز میان آزادی پسرانه و محدودیت دخترانه را آشکار می‌کند. عبارت «فقط و فقط چون تو دختری» نشان می‌دهد نوجوان علت محدودیت را به‌خوبی تشخیص می‌دهد. او با یک منع مبهم روبه‌رو نیست؛ می‌داند که جنسیت، مبنای تفاوت در حق حرکت و حضور اجتماعی شده است. از این منظر، خانواده فقط محل انتقال هنجار نیست، بلکه جایی است که نوجوان تفاوت جنسیتی را در تصمیم‌های روزمره لمس می‌کند و درباره آن داوری می‌سازد.

در سطح محله‌ای، پیامد اصلی بازتولید نظم جنسیتی است. نظارت همسایه‌ها، ترس از شایعه، حساسیت نسبت به آبرو و مردانه بودن بخشی از فضای عمومی باعث می‌شود خانواده‌ها محدودیت‌های جنسیتی را طبیعی و ضروری جلوه دهند. اما این بازتولید کامل و بی‌تنش نیست. نوجوانان، به‌ویژه در مقایسه خود با پسران، با محله‌های دیگر، یا با تصویرهایی که از رسانه و فضای مجازی دریافت می‌کنند، فاصله میان خواست خود و انتظارات محله را تشخیص می‌دهند. همین تشخیص، زمینه شکل‌گیری شکاف نسلی را فراهم می‌کند. بنابراین پیامد نهایی این فرایند دوگانه است. از یک سو، جامعه‌پذیری جنسیتی به تداوم نظم موجود کمک می‌کند؛ دختران محتاط‌تر می‌شوند، خانواده‌ها کنترل را بازتولید می‌کنند و محله همچنان بر بدن و رفتار نوجوانان نظارت دارد. از سوی دیگر، همین تجربه محدودیت می‌تواند آگاهی انتقادی ایجاد کند. نازی با گفتن این که از دختر بودن خود پشیمان است، فقط رنج خود را بیان نمی‌کند؛ او نشان می‌دهد که نظم موجود چه آسیبی به تجربه زیسته دختران وارد می‌کند. آرزو نیز با برجسته کردن عبارت «چون تو دختری»، قاعده‌ای را که ممکن است برای بزرگسالان بدیهی باشد، قابل پرسش می‌سازد.

از این رو، پیامدهای جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی را نمی‌توان صرفاً در قالب بازتولید نقش‌های سنتی توضیح داد. این فرایند هم‌زمان نظم جنسیتی را ادامه می‌دهد و شکاف‌های آن را آشکار می‌کند. نوجوانان ممکن است در عمل ناچار به رعایت محدودیت‌ها باشند، اما در سطح فهم و احساس، نابرابری را تشخیص می‌دهند. همین فاصله میان رفتار الزامی و آگاهی انتقادی، مهم‌ترین پیامد پنهان این فرایند است؛ فاصله‌ای که می‌تواند در بلندمدت زمینه تغییر تدریجی در خانواده، روابط همسالان و معنای دختر بودن و پسر بودن در محله را فراهم کند.

بر پایه تحلیل یافته‌ها، مدل پارادایمی پژوهش نشان می‌دهد که جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی نه از مسیر انتقال ساده ارزش‌ها، بلکه از درون رابطه‌ای پرتنش میان ساختارهای کنترل‌کننده و کوشش نوجوانان برای حفظ امکان‌های محدود خود شکل می‌گیرد. در مرکز این فرایند، «مذاکره هویت جنسیتی در بستر کنترل اجتماعی محله‌ای» قرار دارد؛ زیرا نوجوانان دائماً ناچارند میان انتظارات خانواده، نگاه محله، فشار همسالان، تجربه مدرسه، الزامات کار و الگوهای تازه رسانه‌ای نوعی توازن موقت برقرار کنند. این توازن پایدار و قطعی نیست، بلکه هر روز در موقعیت‌هایی مانند پوشش، رفت‌وآمد، رابطه با دوستان، کار، تحصیل و بیان احساسات دوباره ساخته می‌شود.

شرایط علی مدل، یعنی تقسیم کار جنسیتی در خانواده، ارزش‌های آبرو و غیرت و فشار همسالان، نیروی اصلی تولید و تثبیت مرزهای جنسیتی‌اند. خانواده از طریق توزیع نابرابر مسئولیت‌ها، محله از طریق پیوند زدن رفتار نوجوان با آبرو، و گروه همسالان از طریق تمسخر یا تأیید، به نوجوان می‌آموزند که دختر بودن و پسر بودن فقط تفاوت زیستی نیست، بلکه مجموعه‌ای از انتظارات، محدودیت‌ها و امتیازهاست. این فرایند در خلأ رخ نمی‌دهد؛ فقر اقتصادی و ساختار فضایی محله، آن را تشدید می‌کنند. فقر، خانواده را به کنترل محتاطانه‌تر و گاه سخت‌گیرانه‌تر سوق می‌دهد و فضای متراکم محله نیز امکان دیده‌شدن، قضاوت و گزارش شدن رفتارها را افزایش می‌دهد. به همین دلیل، نظم جنسیتی در سعدی فقط در گفتار خانواده حضور ندارد، بلکه در کوچه، مدرسه، محل کار و روابط همسایگی نیز بازتولید می‌شود.

شکل ۱. مدل پارادایمی فرایند جامعه‌پذیری جنسیتی نوجوانان در محله سعدی

در این میان، رسانه‌های دیجیتال و نهادهای محلی نقش مداخله‌گر دارند؛ یعنی نه بیرون از فرایندند و نه به‌تنهایی تعیین‌کننده آن. رسانه‌ها افق‌های تازه‌ای از بدن، رابطه، زیبایی، استقلال و آینده را پیش چشم نوجوانان می‌گذارند و از این راه فاصله آنان را با هنجارهای محلی بیشتر می‌کنند، اما همین رسانه‌ها گاهی کلیشه‌های جنسیتی تازه‌ای نیز تولید می‌کنند. نهادهای محلی، مانند مدرسه و مراکز حمایتی، نیز بسته به شیوه عمل خود می‌توانند یا بخشی از نظم کنترل‌گر باشند یا امکان گفت‌وگو و بازاندیشی را فراهم کنند. در نتیجه، نوجوانان در برابر این میدان پیچیده، راهبردهایی مانند تبعیت ظاهری، دوگانه‌سازی هویت، مقاومت روزمره و بازتعریف نقش‌ها را به کار می‌گیرند. پیامد نهایی این فرایند دوگانه است: از یک سو نظم جنسیتی محله ادامه می‌یابد و در رفتارهای روزمره بازتولید می‌شود؛ از سوی دیگر، همین تجربه محدودیت، شکاف نسلی، نارضایتی و آگاهی انتقادی ایجاد می‌کند و امکان تغییر تدریجی را در دل همان نظم پدید می‌آورد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی نه در سطح خانواده به پایان می‌رسد و نه در سطح انتخاب فردی توضیح داده می‌شود. نوجوانان در شبکه‌ای از فشارهای هم‌پوشان زندگی می‌کنند: خانواده نقش‌های زنانه و مردانه را از

مسیر تقسیم کار و مراقبت اخلاقی منتقل می‌کند؛ محله با نظارت همسایگی و گردش شایعه بر بدن و رفت‌وآمد نوجوانان اثر می‌گذارد؛ فقر اقتصادی برخی نوجوانان را زودتر از سن معمول وارد مسئولیت‌های بزرگسالانه می‌کند؛ و رسانه‌ها افق‌های تازه‌ای از رابطه، بدن، مصرف و استقلال را پیش چشم آنان می‌گذارند. در چنین وضعی، جنسیت نه یک صفت ثابت، بلکه موقعیتی اجتماعی است که هر روز در خانه، مدرسه، کوچه، محل کار و فضای مجازی اجرا، تعدیل و گاه پنهان می‌شود.

مقوله هسته پژوهش، یعنی «مذاکره هویت جنسیتی در بستر کنترل اجتماعی محله‌ای»، از همین درهم‌تنیدگی بیرون آمده است. این مفهوم از یک‌سو با رویکردهای برساخت‌گرایانه همخوان است، زیرا نشان می‌دهد زنانگی و مردانگی در تعاملات روزمره ساخته می‌شوند؛ از سوی دیگر، با نظریه کنترل اجتماعی پیوند دارد، زیرا این ساختن در خلأ رخ نمی‌دهد، بلکه زیر فشار نگاه دیگران، ارزش آبرو، روابط متراکم محله‌ای و محدودیت اقتصادی انجام می‌شود. نوجوان در این میدان کاملاً آزاد نیست، اما بی‌اثر هم نیست. او گاهی با هنجار همراهی می‌کند، گاهی آن را پنهانی دور می‌زند، گاهی آن را نقد می‌کند و گاهی با تغییری کوچک در رفتار روزمره، معنای تازه‌ای برای نقش جنسیتی پیشنهاد می‌دهد.

این یافته با دیدگاه **وست و زیرمن (۱۹۸۷)** درباره «انجام دادن جنسیت» همخوان است؛ نوجوانان محله سعدی جنسیت را در موقعیت‌های روزمره و در برابر نگاه پاسخ‌خواه خانواده، همسایه و همسالان اجرا می‌کنند. اما یافته‌ها این دیدگاه را از یک جهت تکمیل می‌کند؛ در بافت محله‌ای متراکم و کم‌برخوردار، هزینه اجرای «نادرست» جنسیت به مراتب بیشتر است، زیرا خطای فردی به سرعت به آبروی جمعی خانواده گره می‌خورد. در عین حال، همان‌گونه که **باتلر (۱۳۸۵)** بر امکان جابه‌جایی در دل تکرار هنجارها تأکید دارد، داده‌ها نشان داد که تکرار روزمره نقش‌ها همواره عین‌به‌عین نیست و در آن رخنه‌هایی برای بازتعریف پدید می‌آید. راهبرد تبعیت ظاهری را نیز می‌توان مصداقی از «چانه‌زنی با پدرسالاری» (**Kandiyoti, 1988**) دانست؛ دختران با رعایت حداقل‌های مورد انتظار، امنیت و آرامش خود را حفظ می‌کنند و در ازای آن، امکان‌های محدودی برای کنش به دست می‌آورند. مقاومت روزمره نوجوانان نیز با مفهوم «سلاح ضعیفان» (**Scott, 1985**) قرابت دارد؛ کنش‌هایی کم‌صدا که بدون رویارویی آشکار، معنای مسلط را به چالش می‌کشند.

یکی از نتایج مهم پژوهش آن است که خانواده در محله مورد مطالعه همچنان نهادی تعیین‌کننده است، اما قدرت آن از طریق پیوند با محله و اقتصاد تقویت می‌شود. اگر خانواده از دختر انتظار مراقبت از آبرو دارد، این انتظار به دلیل وجود شبکه همسایگی و امکان دیده‌شدن قدرت بیشتری پیدا می‌کند. اگر از پسر انتظار کار و تأمین مالی می‌رود، این انتظار در بستر فقر و ناامنی معیشتی به امری فوری تبدیل می‌شود. بنابراین خانواده را نباید جدا از میدان اجتماعی اطرافش تحلیل کرد. خانواده در اینجا هم حامل ارزش‌های جنسیتی است و هم در برابر فشارهای بیرونی، از جمله فقر و قضاوت محله، به بازتولید همان ارزش‌ها پناه می‌برد.

یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد آبرو و غیرت در این بافت، صرفاً باورهای فرهنگی باقی نمی‌مانند؛ آن‌ها به سازوکارهای عملی کنترل تبدیل می‌شوند. بدن دختر، نحوه پوشش، رفت‌وآمد، رابطه و حتی ایستادن در کوچه به نشانه‌ای از نظم یا بی‌نظمی خانوادگی بدل می‌شود. از سوی دیگر، پسران با این تصور جامعه‌پذیر می‌شوند که باید در برابر خواهر، ناموس یا اعتبار خانواده نقش مراقب و تصمیم‌گیرنده داشته باشند. همین امر به شکل‌گیری نوعی مردانگی مراقب، ناظر و گاه خشن می‌انجامد. اما داده‌ها نشان داد برخی پسران نیز نسبت به این نظم فاصله انتقادی پیدا کرده‌اند؛ از قضاوت ظاهری دختران انتقاد می‌کنند یا گریه کردن را از دایره ضعف بیرون می‌کشند. این شکاف‌های کوچک، برای تحلیل تغییر اجتماعی بسیار معنادارند.

این یافته‌ها با مفهوم مردانگی هژمونیک (Connell & Messerschmidt, 2005) همخوانی دارد: پسران محله سعدی مردانگی را با نان‌آوری، کنترل احساسات و نظارت بر زنان خانواده می‌آموزند، اما نقد برخی از آنان به تمسخر گریه کردن یا قضاوت ظاهر دختران نشان می‌دهد که این الگوی مسلط یکپارچه و بی‌رقیب نیست. از سوی دیگر، تداوم کنترل مبتنی بر آبرو در زندگی دختران نوجوان، با یافته‌های جلیلی و همکاران (۱۴۰۱) درباره ادامه سیطره ارزش‌های مردسالارانه بر زندگی زنان پس از طلاق و یافته‌های کوچانی‌اصفهانی و همکاران (۱۴۰۱) درباره نقش ارزش‌ها و باورهای مردسالارانه در خشونت خانگی علیه زنان همسوست. این همسویی نشان می‌دهد آنچه در بزرگسالی به صورت کنترل و نابرابری جنسیتی دیده می‌شود، ریشه در الگوهایی دارد که از اوایل نوجوانی در خانواده و محله آموخته می‌شود؛ یعنی جامعه‌پذیری جنسیتی یکی از سازوکارهای اصلی تداوم نظم جنسیتی در طول زندگی است.

فقر اقتصادی در این پژوهش نقش دوگانه‌ای دارد. از یک سو، نابرابری‌های جنسیتی را سخت‌تر و زوددهنگام‌تر می‌کند: پسران زودتر وارد بازار کار می‌شوند و مردانگی با توان مالی گره می‌خورد؛ دختران با محدودیت‌های بیشتری در تحرک و انتخاب روبه‌رو می‌شوند. از سوی دیگر، همین فشار اقتصادی گاه نظم سنتی را ناخواسته جابه‌جا می‌کند؛ زنی که برای تأمین معاش کار می‌کند، ممکن است در ابتدا با تمسخر مواجه شود، اما استمرار کار او می‌تواند تصور محله از توانایی زنان را تغییر دهد. بنابراین فقر فقط زمینه بازتولید سنت نیست؛ گاهی به سبب اضطرار، امکان‌هایی را پدید می‌آورد که در شرایط عادی با مقاومت فرهنگی شدیدتری روبه‌رو می‌شدند.

این نتیجه با یافته‌های انلی و انلی (۲۰۱۷) همسوست که نشان دادند فقر شهری هم‌زمان به تقویت و فرسایش نقش‌های جنسیتی سنتی می‌انجامد. همچنین، مشابه یافته‌های باسو و همکاران (۲۰۱۷) در مناطق فقیرنشین دهلی و شانگهای، والدین در محله سعدی نیز انتظارات تحصیلی، شغلی و رفتاری متفاوتی از دختران و پسران دارند. با این حال، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در بافت مورد مطالعه، ارزش آبرو واسطه‌ای مهم میان فقر و کنترل جنسیتی است و فشار اقتصادی را به نظارت بیشتر بر دختران و انتظار نان‌آوری زوددهنگام از پسران ترجمه می‌کند.

ساختار فضایی محله نیز در این پژوهش جایگاه محوری دارد. بسیاری از مطالعات جامعه‌پذیری جنسیتی بر خانواده، مدرسه یا رسانه تمرکز می‌کنند، اما داده‌های این پژوهش نشان داد که کوچه، خیابان، همسایه و مسیر رفت‌وآمد به همان اندازه در ساخت جنسیت دخیل‌اند. دختران در فضای عمومی با نگاه، متلک، گزارش‌دهی و ترس از حرف مردم روبه‌رو می‌شوند، در حالی که پسران همان فضا را قلمرو تجربه و اجتماعی شدن می‌دانند. این نابرابری فضایی، امکان‌های زیسته دختران و پسران را متفاوت می‌کند و به آنان می‌آموزد که کجا بایستند، چگونه عبور کنند، چه زمانی حرف بزنند و تا چه اندازه دیده شوند. به این معنا، محله فقط ظرف وقوع جامعه‌پذیری نیست؛ خود یکی از عاملان آن است.

این یافته، مفهوم کنترل اجتماعی غیررسمی در محله (Sampson et al., 1997) را از منظری جنسیتی بسط می‌دهد. در حالی که در ادبیات کنترل اجتماعی، نظارت همسایگان عمدتاً سازوکاری برای کاهش جرم و افزایش امنیت تلقی می‌شود، داده‌های این پژوهش نشان داد که همین نظارت به‌طور نامتقارن بر بدن و رفت‌وآمد دختران اعمال می‌شود و به ابزار بازتولید نظم جنسیتی بدل می‌گردد. هم‌سو با یافته‌های هاردینگ (۲۰۰۹)، فضای کوچه و همسالان بزرگ‌تر برای پسران نیز محل آموختن الگوهای محلی مردانگی است.

رسانه‌های دیجیتال و نهادهای محلی نیز تصویری یکدست ندارند. رسانه برای برخی نوجوانان روزه‌ای به جهان‌های دیگر است، اما برای برخی خانواده‌ها ابزار کنترل دقیق‌تر فرزندان نیز هست. کلاس‌های فرزندپروری، مدرسه و برنامه‌های محلی می‌توانند زبان گفت‌وگو

را تقویت کنند، اما اگر در منطق نگرانی اخلاقی تفسیر شوند، ممکن است فقط شکل نرم‌تری از نظارت تولید کنند. از این منظر، مداخله‌های آموزشی زمانی اثرگذار خواهند بود که صرفاً بر توصیه اخلاقی تکیه نکنند، بلکه به نوجوان و خانواده امکان گفت‌وگوی امن درباره بدن، رابطه، ترس، کار و آینده بدهند.

این یافته با نتایج تربیتی و همکاران (۱۳۹۸) و طهماسب‌زاده شیخ‌لار و همکاران (۱۴۰۰) که آگاهی والدین و رابطه عاطفی در خانواده را محور تربیت جنسی نوجوانان می‌دانند، همسوست؛ مراجعه والدین به کلاس‌های فرزندپروری یا صفحات آموزشی در فضای مجازی، نشانه‌ای از تلاش آنان برای کسب همین آگاهی است. همچنین، مشابه یافته هومین‌فرد (۱۳۸۲) درباره تحول گسترده و نامتوازن جامعه‌پذیری جنسیتی نسل جدید، داده‌های این پژوهش نشان داد که رسانه‌ها و نهادهای جدید فاصله میان انتظارات نوجوانان و والدین را افزایش می‌دهند و به تنش‌های نسلی دامن می‌زنند. یافته‌های مرور نظام‌مند کاگستن و همکاران (۲۰۱۶) نیز تأیید می‌کند که در اوایل نوجوانی، خانواده، همسالان و رسانه‌ها به‌طور هم‌زمان در شکل دادن به نگرش‌های جنسیتی نقش دارند.

راهنمای نوجوانان نشان می‌دهد عاملیت در این بافت لزوماً به معنای مقاومت آشکار نیست. در بسیاری از موارد، عاملیت در سکوت، رعایت ظاهری، انتخاب کلمات، پنهان کردن بخشی از تجربه یا تغییر تدریجی نگاه خود را نشان می‌دهد. تبعیت ظاهری اگرچه در سطح بیرونی نظم موجود را حفظ می‌کند، در سطح درونی می‌تواند فاصله میان باور و عمل را افزایش دهد. دوگانه‌سازی هویت نیز اگرچه نوجوان را در معرض آسیب‌هایی مانند نبود حمایت بزرگسالان قرار می‌دهد، اما نشان می‌دهد کنترل کامل هرگز محقق نمی‌شود. مقاومت روزمره و بازتعریف نقش‌ها، سویه روشن‌تر همین فرایند است؛ جایی که نوجوانان، بدون در اختیار داشتن منابع گسترده، مرزهای معنایی جنسیت را اندکی جابه‌جا می‌کنند.

بر این اساس، پیامد جامعه‌پذیری جنسیتی در محله سعدی را باید دوگانه فهمید. از یک سو، نظم جنسیتی محلی بازتولید می‌شود؛ دختران محتاط‌تر، پسران مسئول‌تر از نظر اقتصادی و کنترل‌گرا تر از نظر حیثیتی، و خانواده‌ها نگران‌تر از آبرو باقی می‌مانند. از سوی دیگر، همین فرایند شکاف نسلی و هویتی ایجاد می‌کند. نوجوانان با رسانه، مدرسه، تجربه کار، دوستی و گفت‌وگوهای روزمره با افق‌هایی روبه‌رو می‌شوند که همیشه با انتظار خانواده و محله منطبق نیست. این شکاف، الزاماً به تغییر سریع نمی‌انجامد، اما نظم موجود را از درون ناپایدار می‌کند.

از نظر کاربردی، یافته‌ها نشان می‌دهد مداخله در حوزه جامعه‌پذیری جنسیتی نوجوانان در محله‌های کم‌برخوردار، با توصیه‌های کلی درباره برابری جنسیتی به نتیجه نمی‌رسد. نخست باید فشار اقتصادی خانواده‌ها کاهش یابد تا پسران ناچار نباشند مردانگی را زود هنگام در کار سخت و ترک تحصیل تجربه کنند و دختران نیز انتخاب‌های محدودتری پیش رو نداشته باشند. دوم، مدرسه و مراکز محلی باید به فضای گفت‌وگوی بین‌نسلی تبدیل شوند، نه صرفاً محل انتقال هشدارهای اخلاقی. سوم، امنیت و دسترسی برابر به فضاهای عمومی باید جدی گرفته شود؛ زیرا تا وقتی کوچه برای دختران قلمرو خطر و برای پسران قلمرو یادگیری باشد، آموزش رسمی به‌تنهایی نمی‌تواند نقش‌های جنسیتی را دگرگون کند. چهارم، سواد رسانه‌ای باید هم نوجوانان و هم والدین را دربر گیرد تا رسانه نه فقط ابزار تقلید یا کنترل، بلکه فرصتی برای فهم انتقادی تجربه نسل جدید باشد.

یکی از دستاورد نظری این پژوهش آن است که نشان می‌دهد تداوم و تغییر نظم جنسیتی دو فرایند جدا از هم نیستند، بلکه در دل یک فرایند واحد، یعنی مذاکره روزمره هویت جنسیتی، به هم پیوند می‌خورند. نظم جنسیتی محلی از مسیر خانواده، آبرو، فقر و فضای

محلّه بازتولید می‌شود، اما همان سازوکارهایی که به تداوم آن کمک می‌کنند، مانند کنترل شدید یا فشار اقتصادی، گاه به‌طور ناخواسته زمینه پنهان‌کاری، آگاهی انتقادی و جابه‌جایی نقش‌ها را فراهم می‌کنند. از این‌رو، تغییر اجتماعی در حوزه جنسیت در چنین بافت‌هایی بیش از آن‌که از گسست‌های ناگهانی ناشی شود، از انباشت تدریجی استثناها و بازتعریف‌های کوچک پدید می‌آید. این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه بود؛ داده‌ها تنها از یک محلّه و از زبان نوجوانان گردآوری شد و دیدگاه والدین، معلمان و دیگر کنشگران محلی به‌طور مستقیم بررسی نشد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با مطالعه تطبیقی چند محلّه و با گردآوری داده از والدین و نهادهای محلی، سازوکارهای تداوم و تغییر نظم جنسیتی را دقیق‌تر بررسی کنند.

در جمع‌بندی می‌توان گفت جامعه‌پذیری جنسیتی در محلّه سعدی فرایندی زنده، ناتمام و پرتنش است. این فرایند از یک سو نظم جنسیتی را با اتکا به خانواده، آبرو، فقر و فضای محلّه بازتولید می‌کند و از سوی دیگر، در دل همین نظم امکان‌های تغییر را پرورش می‌دهد. نوجوانان این محلّه نه بیرون از ساختار ایستاده‌اند و نه کاملاً در آن حل شده‌اند؛ آنان در مرز میان اطاعت و نقد، پنهان‌کاری و گفت‌وگو، ترس و آرزو، هویت جنسیتی خود را می‌سازند. آینده نظم جنسیتی در چنین بافت‌هایی نه در گسست ناگهانی از سنت، بلکه در همین مذاکره‌های کوچک و تکرار شونده رقم می‌خورد؛ مذاکره‌هایی که اگر دیده و فهمیده شوند، می‌توانند مبنای مداخله‌های اجتماعی واقع‌بینانه‌تر و عادلانه‌تر قرار گیرند.

تشکر و قدردانی

از تمامی نوجوانان مشارکت‌کننده و خانواده‌ها و تسهیلگران محلی که امکان انجام مصاحبه‌ها را فراهم کردند، سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- استراس، انسلم؛ کوربین، جولیت. (۱۳۹۷). مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای (ترجمه ابراهیم افشار). نشر نی.
- باتلر، جودیت. (۱۳۸۵). آشفتگی جنسیت (ترجمه امین قضایی). نشر مجله شعر.
- برک، لورا ای. (۱۳۸۶). روان‌شناسی رشد: از نوجوانی تا پایان زندگی (ج. ۲؛ ترجمه یحیی سیدمحمدی و فرهاد ماهر). نشر ارسباران.
- بندورا، آلبرت. (۱۳۷۲). نظریه یادگیری اجتماعی (ترجمه فرهاد ماهر). انتشارات راهگشا.
- بهادری، علی. (۱۳۹۷). پژوهش کیفی داده‌بنیاد، «کدگذاری» و اهمیت، مراحل و شیوه اجرای آن در کارورزی دانشگاه فرهنگیان. نظریه و عمل در تربیت معلمان، ۵(۴)، ۸۳-۹۳. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26457156.1397.4.5.4.7>
- تربتی، سروناز؛ تاجیک اسماعیلی، سمیه؛ خسروی، نیکا. (۱۳۹۸). مطالعه کیفی تربیت جنسی نوجوانان و عوامل زمینه‌ساز آن با تأکید بر روابط میان‌فردی با والدین؛ مطالعه موردی: دختران و پسران نوجوان دوره متوسطه ساکن شهر تهران. مطالعات جامعه‌شناسی، ۱۲(۴۵)، ۳۹-۶۲. <https://sanad.iau.ir/fa/Article/957777>
- جلیلی، روح‌الله؛ ابراهیمی‌منش، مریم؛ خضری، الهام؛ میرجلیلی، سیدمحمدعلی. (۱۴۰۱). واکاوی پدیدارشناختی تفسیر زنان از زندگی پس از طلاق. تداوم و تغییر اجتماعی، ۱۸(۲)، ۲۶۱-۲۷۸. <https://doi.org/10.22034/jssc.2022.2729>

حسین‌زاده، حسام. (۱۴۰۰). ملالت‌های نوجوانی: سکسوالیته و گذار به بزرگسالی. بی‌نا.

حسین‌زاده، مینا؛ حسنخانی، هادی؛ رحمانی، فرناز. (۱۳۹۴). اخلاق در پژوهش‌های کیفی: تحلیل مفهوم به روش تحولی راجرز. اخلاق پزشکی، ۹(۳۲)، ۴۲-۱۱. <https://doi.org/10.22037/mej.v9i32.9497>

دفریتاس، کریستال. (۱۳۸۱). کلیده‌های آموزش و مراقبت از سلامت جنسی در کودکان و نوجوانان (ترجمه عبدالحسین ترابی). مؤسسه انتشارات صابرین.

سالدنا، جانی. (۱۳۹۵). راهنمای کدگذاری برای پژوهشگران کیفی (ترجمه عبدالله گیویان). انتشارات علمی و فرهنگی.

طهماسب‌زاده شیخ‌لار، داود؛ عظیم‌پور، احسان؛ ایمان‌زاده، علی؛ عباس‌زاده، محمد. (۱۴۰۰). مطالعه فرایند تربیت جنسی نوجوانان ایرانی: نظریه داده‌بنیاد. پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۱(۲)، ۱۲۶-۱۵۳. <https://doi.org/10.22099/jcr.2021.6459>

فروید، زیگموند. (۱۴۰۰). نظریه‌هایی در باب جنسیت در دوران کودکی (ترجمه سیدسپهر هاشمیان و شبنم رزاقی خامنه). انتشارات قطره.

کرین، ویلیام کریستوفر. (۱۳۹۶). نظریه‌های رشد: مفاهیم و کاربردها (ترجمه غلامرضا خوی‌نژاد و علیرضا رجایی). نشر رشد.

کوچانی‌اصفهانی، مسعود؛ نصرتی‌نژاد، فرهاد؛ صدیقی، حامد؛ نمازی، آسیه؛ رامشگر، حسین. (۱۴۰۱). بررسی جامعه‌شناختی خشونت خانگی نسبت به زنان در ایران: یک مطالعه مروری. تداوم و تغییر اجتماعی، ۱۱(۲)، ۳۹۹-۴۱۶. <https://doi.org/10.22034/jssc.2022.2797>

گرت، استفانی. (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی جنسیت (ترجمه کتابون بقایی). نشر دیگر.

گروسی، سعیده. (۱۳۹۵). جنسیت، جامعه و جامعه‌شناسی. نشر جامعه‌شناسان.

وادزورث، باری جی. (۱۳۷۸). روان‌شناسی رشد: تحول شناختی و عاطفی از دیدگاه پیاژه (ترجمه امیر امین‌یزدی و جواد صالحی فدردی). انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.

هومین‌فرد، الهام. (۱۳۸۲). تحول جامعه‌پذیری جنسیتی. زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، ۱۱(۷)، ۸۹-۱۱۳. https://jwdp.ut.ac.ir/article_11369.html

Bahadori, A. (2018). Qualitative grounded theory research: "Coding" and its importance, stages and implementation in the internship of Farhangian University. *Theory and Practice in Teachers Education*, 4(5), 83-93. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26457156.1397.4.5.4.7>

Bandura, A. (1993). *Social learning theory* (F. Maher, Trans.). Rahgosha. [In Persian].

- Basu, S., Zuo, X., Lou, C., Acharya, R., & Lundgren, R. (2017). Learning to be gendered: Gender socialization in early adolescence among urban poor in Delhi, India, and Shanghai, China. *Journal of Adolescent Health*, 61(4S), S24–S29. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.03.012>
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Berk, L. E. (2007). *Developmental psychology: From adolescence to the end of life* (Vol. 2). Arasbaran. [In Persian].
- Boeije, H. R. (2010). *Analysis in qualitative research*. SAGE Publications.
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676–713. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.106.4.676>
- Butler, J. (2006). *Gender trouble* (A. Ghazaei, Trans.). Majale-ye She'r. [In Persian].
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Crain, W. C. (2017). *Theories of development: Concepts and applications* (G. Khouynejad & A. Rajaei, Trans.). Roshd. [In Persian].
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (2nd ed.). Pearson/Merrill Prentice Hall.
- Davies, G., & Dwyer, C. (2007). Qualitative methods: Are you enchanted or are you alienated? *Progress in Human Geography*, 31(2), 257–266. <https://doi.org/10.1177/0309132507076417>
- DeFreitas, C. (2002). *Keys to education and care for sexual health in children and adolescents*. Saberlin. [In Persian].
- Enneli, H. C., & Enneli, P. (2017). Reinforcement and erosion of traditional gender roles among young people in a poor metropolitan area of Turkey. *Journal of Youth Studies*, 20(3), 349–365. <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1217320>
- Freud, S. (2021). *Theories on sexuality in childhood* (S. S. Hashemian & S. Razzaghi Khameneh, Trans.). Qatreh. [In Persian].
- Garrett, S. (2001). *Gender* (K. Baghaei, Trans.). Digar. [In Persian].

- Garousi, S. (2016). *Gender, society and sociology*. Jame'e Shenasan. [In Persian].
- Goulding, C. (2002). *Grounded theory: A practical guide for management, business and market researchers*. SAGE Publications.
- Harding, D. J. (2009). Violence, older peers, and the socialization of adolescent boys in disadvantaged neighborhoods. *American Sociological Review*, 74(3), 445–464. <https://doi.org/10.1177/000312240907400306>
- Holloway, I., & Wheeler, S. (2010). *Qualitative research in nursing and healthcare* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.
- Hominfar, E. (2003). The evolution of gender socialization. *Woman in Development & Politics*, 1(7), 89–113. [In Persian]. https://jwdp.ut.ac.ir/article_11369.html
- Hosseinzadeh, H. (2021). *Adolescent malaise: Sexuality and the transition to adulthood*. Bi-nam. [In Persian].
- Hosseinzadeh, M., Hassankhani, H., & Rahmani, F. (2015). Ethics in qualitative research: A concept analysis using Rogers' evolutionary method. *Medical Ethics*, 9(32), 11–42. [In Persian]. <https://doi.org/10.22037/mej.v9i32.9497>
- Jalili, R., Ebrahimi Manesh, M., Khezri, E., & Mirjalili, S. M. A. (2022). A phenomenological investigation of women's interpretation of life after divorce. *Journal of Social Continuity and Change*, 1(2), 261–278. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jscc.2022.2729>
- Kågesten, A., Gibbs, S., Blum, R. W., Moreau, C., Chandra-Mouli, V., Herbert, A., & Amin, A. (2016). Understanding factors that shape gender attitudes in early adolescence globally: A mixed-methods systematic review. *PLoS ONE*, 11(6), Article e0157805. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0157805>
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & Society*, 2(3), 274–290. <https://doi.org/10.1177/089124388002003004>
- Koochani Esfahani, M., Nosrati Nejad, F., Seddighi, H., Namazi, A., & Rameshgar, H. (2022). A sociological study of domestic violence against women in Iran: A narrative review. *Journal of Social Continuity and Change*, 1(2), 399–416. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jscc.2022.2797>
- Liwag, M. E. C. D., De la Cruz, A. S., & Macapagal, M. E. J. (1998). How we raise our daughters and sons: Child-rearing and gender socialization in the Philippines. *Philippine Journal of Psychology*, 31(1–4), 1–46.

- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2010). *Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice* (7th ed.). Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins.
- Saldaña, J. (2016). *The coding manual for qualitative researchers* (A. Givian, Trans.). Elmi va Farhangi. [In Persian].
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918–924. <https://doi.org/10.1126/science.277.5328.918>
- Scott, J. C. (1985). *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*. Yale University Press.
- Sikolia, D., Biro, D., Mason, M., & Weiser, M. (2013). Trustworthiness of grounded theory methodology research in information systems. *MWAIS 2013 Proceedings*, 16, 1–5.
- Strauss, A., & Corbin, J. (2018). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (E. Afshar, Trans.). Ney. [In Persian].
- Tahmasbzadeh Sheikhlar, D., Azimpor, E., Imanzadeh, A., & Abbaszadeh, M. (2021). A study of the process of sexual education of Iranian adolescents: Grounded theory. *Journal of Curriculum Research*, 11(2), 126–153. [In Persian]. <https://doi.org/10.22099/jcr.2021.6459>
- Torbati, S., Tajik Esmaeili, S., & Khosravi, N. (2020). A qualitative study of adolescent sexual education and its contextual factors with emphasis on interpersonal relations with parents; Case study: High school adolescent girls and boys residing in Tehran. *The Journal of Sociology Studies*, 12(45), 39–62. [In Persian]. <https://doi.org/10.30495/jss.2020.671678>
- Townsend, A., Cox, S. M., & Li, L. C. (2010). Qualitative research ethics: Enhancing evidence-based practice in physical therapy. *Physical Therapy*, 90(4), 615–628. <https://doi.org/10.2522/ptj.20080388>
- van den Hoonaard, W. C. (2008). Re-imagining the “subject”: Conceptual and ethical considerations on the participant in qualitative research. *Ciência & Saúde Coletiva*, 13(2), 371–379. <https://doi.org/10.1590/S1413-81232008000200012>
- Wadsworth, B. J. (1999). *Piaget's theory of cognitive and affective development* (A. Amin-Yazdi & J. Salehi Fadardi, Trans.). Ferdowsi University of Mashhad Press. [In Persian].

West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society*, 1(2), 125-151.
<https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>